

Uloga medija u procesu usvajanja jezika

Kobasić, Marija

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:339735>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-19**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Petrinja

Marija Kobasić

ULOGA MEDIJA U PROCESU USVAJANJA JEZIKA

Završni rad

Petrinja, rujan 2023.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ
Petrinja

Marija Kobasić

ULOGA MEDIJA U PROCESU USVAJANJA JEZIKA

Završni rad

Mentor rada:

izv. prof. dr. sc. Katarina Aladrović Slovaček

Petrinja, rujan 2023.

SADRŽAJ

SAŽETAK.....	1
SUMMARY	2
1. UVOD	3
2. MEDIJI.....	4
2.1 Utjecaj medija na djecu	5
2.2. Uloga odraslih u odabiru medijskog sadržaja.....	9
3. O JEZIKU	13
3.1. Usvajanje jezika do šeste godine	14
4. MEDIJI I JEZIČNI RAZVOJ	18
4.1 Kako mediji mogu pomoći u jezičnom razvoju?	18
4.2 Kako mediji mogu naškoditi jezičnom razvoju?	21
5. USVAJANJE MATERINSKOG I STRANOG JEZIKA PUTEM MEDIJA.....	24
5.1. Materinski i strani jezik i djeca predškolske dobi	25
5.2. Materinski i strani jezik i djeca školske dobi	29
6. METODOLOGIJA	32
6.1. Sudionici istraživanja – opis uzorka.....	32
6.2 Postupak istraživanja	33
6.3. Cilj i problemi istraživanja	33
6.4. Opis instrumenta istraživanja	33
6.5. Rezultati istraživanja	34
7. ZAKLJUČAK	42
LITERATURA.....	43

SAŽETAK

U radu je definiran pojam medija. Brojnim istraživanjima dokazano je da djeca sve više vremena provode izložena medijskom sadržaju. U suvremenom društvu mediji ostavljaju značajan utjecaj na odrasle, ali najugroženija su djeca. Kroz ovaj rad nastoji se prikazati kako mediji utječu na razvoj djece, a prije svega kritički se analizira kakva je uloga medija u procesu usvajanja jezika. U odabiru medijskog sadržaja kojima su djeca izložena ključnu ulogu imaju odrasli.

Mediji mogu povoljno i nepovoljno utjecati na cjelokupni dječji razvoj, pa tako i na jezični razvoj i razvoj govora. Same po sebi ne može ih se definirati ni kao dobre ni kao loše. Njihov utjecaj ovisi o pojedincu, kakvim će on medijima biti izložen i u kolikoj mjeri. Prve tri godine života ključne su u govorno-jezičnom razvoju djece i stoga je od velike važnosti birati kvalitetan sadržaj i sadržaj primjeren dobi djece.

Mediji se na različite načine koriste u odgojno-obrazovnom procesu. Tako se djeci putem medija i medijskog sadržaja pruža mogućnost usvajanja, kako materinskoga, tako i stranog jezika.

U svrhu rada provedeno je istraživanje o utjecaju medija na govorno-jezični razvoj djece s roditeljskog gledišta. Na temelju analize upitnika donose se zaključci o vrstama medija kojima su djeca izložena, vremenu koje provedu izloženi medijima, o širenju dječjeg rječnika kroz medijski sadržaj i o sudjelovanju roditelja u interakciji djece i medija. Kroz istraživanje, uvidjelo se da djeca u velikoj mjeri koriste elektroničke medije, a najčešće televiziju. Nekolicina ispitanih se ne slaže s tvrdnjom da mediji utječu na jezični razvoj djece i smatraju da njihova djeca nisu usvojila nove riječi i izraze koristeći se medijskim sadržajima. Potrebno je sustavno jačati roditeljsku svijest o utjecaju medija na govorno-jezični razvoj djece.

Ključne riječi: mediji, utjecaj medija, usvajanje jezika, govorno-jezični razvoj, istraživanje

SUMMARY

The paper defines the concept of media. Many researchs have proven that children spend more and more time exposed to media content. In modern society, the media has, a significant impact on adults, but the most vulnerable are children. Through this paper, it is attempted to show how the media influences the development of children, and above all to critically analyze the role of the media in the process of language acquisition. In selecting the media content to which children are exposed the key role have adults.

The media can have a positive and negative impact on the overall development of children, including language and speech development. In itself, they cannot be defined as good or bad. Their influence depends on the individual, what kind of media they will be exposed to, and to what extent. The first three years of life are crucial in the linguistic development of children and it is therefore of great importance to choose quality content and content appropriate to the age of children.

The media is used in different ways in the educational process. Thus, through media and media content, children are given the opportunity to adopt both mother tongue and foreign language.

For the purpose of the paper, a research was conducted on the influence of the media on the speech-language development of children from a parental point of view. Based on the analysis of the questionnaire, conclusions are given on the types of media to which children are exposed, the time they spend exposed to the media, the expansion of the children's dictionary through media content and the participation of parents in the interaction between children and media. Research has shown that children use electronic media to a large extent, and most often television. Several respondents disagree with the statement that the media influences the language development of children and they consider that their children have not acquired new words and expressions using media content. It is necessary to systematically strengthen parental awareness of the impact of the media on the children's speech-linguistic development.

Keywords: media, media influence, language acquisition, speech-language development, research

1. UVOD

Status koji mediji imaju uvelike ovisi o razvoju društva. Većina današnjih obitelji posjeduje tehnološke uređaje i djeca su već od najranije dobi izložena medijskom sadržaju. Prve godine života imaju najveću važnost za razvoj ljudskog bića. U djetinjstvu mozak najbolje usvaja nova znanja i iskustva. Mala djeca kontinuirano istražuju i provjeravaju nova znanja. Autorica Silić (2004) tvrdi da su djeca govornici stotinu jezika. Djeca posjeduju pregršt vještina koje treba prepoznati i poticati na primjeren način. Treba im svakodnevno pružati mogućnosti stjecanja novih iskustava kako bi napredovali i učili. Kako djeca stječu znanja o svijetu oko sebe, tako i usvajaju jezik (Müller, 2022; Silić, 2007).

Govorno-jezični razvoj svakog djeteta odvija na njemu svojstven način ali ipak kod sve djece se riječ je o sličnom procesu. Sveprisutnost koju mediji posjeduju ostavlja trag na sve aspekte dječjeg razvoja pa tako i na govorno-jezični razvoj kod djece (Apel, Masterson, 2004).

Ovaj rad odnosi se na ulogu medija u procesu usvajanja jezika kod djece. Na početku se definira pojam medija i podjela medija. Nadalje se nastoji pružiti obilje informacija kako bi se pojasnio utjecaj koji mediji ostavljaju na djecu. Kritički se analizira uloga odraslih u odabiru medijskog sadržaja kojima su djeca izložena. Spominju se mnoga istraživanja o učestalosti komunikacije u obiteljima o medijskom sadržaju i o nadzoru roditelja pri korištenju medija. Također je objašnjen pojam jezika i slijed jezičnog razvoja od samog rođenja do polaska u školu te uloga odraslih u samom procesu usvajanja jezika. O utjecaju medija na jezični razvoj te kako oni mogu pozitivno i negativno utjecati govori se u četvrtom poglavlju. Nastoji se istaknuti kako utjecaj medija ovisi o pojedincu i načinu na koji se služi modernom tehnologijom i medijskim sadržajima. Uloga medija kod usvajanja materinskog i stranog jezika i važnost poticajnog okruženja za usvajanje jezika posebice se spominje u petom poglavlju. Opisano je na koji način dolazi do usvajanja materinskog i stranog jezika u predškolskoj i školskoj dobi. U zadnjem poglavlju izložen je metodologijski pristup istraživanju. Istraživanje se provodi putem upitnika u kojem sudjeluju roditelji. Opisan je postupak istraživanja, cilj i problemi istraživanja te su analizirani rezultati istraživanja. Za kraj se nastoje sažeto prikazati zaključci cjelokupnog rada u sklopu s provedenim istraživanjem.

2. MEDIJI

U današnje vrijeme, nezamisliv je svijet bez medija i neosporna je sveprisutnost koju mediji posjeduju. Osuđeni smo na život s medijima i njihov svakodnevni utjecaj jača. Medije možemo definirati kao sredstvo koje nam ostvaruje komunikaciju i prilagođava se promjenama koje se javljaju u društvu, ali i prijenosnik je informacija o aktualnim zbivanjima (Bjelobrk, 2020; Đuran, Koprivnjak, Maček, 2018).

Müller (2022) medije definira na različite načine, a ako ih se sve pokuša objediniti može se doći do definicije da su mediji sredstvo i svaki način kojim se prenosi poruka i ostvaruje komunikacija. Autorica Müller (2022) navodi i da su mediji sredstvo masovne komunikacije što znači da poruka kroz medije dolazi do velikog broja ljudi i radi se o jednosmjernoj komunikaciji. Njemački pedagozi koji se bave medijima navode sljedećih šest funkcija medija: komunikacijska, kognitivna, socijalno-politička, kulturna, obrazovna, socijalno-humanistička.

Masovni mediji podrazumijevaju televiziju, radio, tisak film i mnoge druge. Internet se ne ubraja u masovne medije jer se radi o interaktivnom mediju koji ne uključuje jednosmjernu komunikaciju. Prema vrsti medije dijelimo na sekundarne kao što su film i televizija bez elektroničkih pomagala, primarne koji uključuju knjige, tisak i časopise i tercijarne u koje spadaju multimediji, internet i dr. Autorica Jurčić (2007) u svome radu navodi tri vrste medija: prezentacijske, reprezentacijske i mehaničke. Prezentacijski su u sadašnjem vremenu i to su ljudski glas i lice. U reprezentacijske medije ubrajaju se knjige, fotografije i slike. Radio, televizija i telefon ubrajaju se u mehaničke medije. Kada je riječ o podjeli medija možemo ih dijeliti i na lokalne, nacionalne i međunarodne, privatne, javne, državne i asocijativne ili medije trećeg sektora i alternativne (Jurčić, 2007; Müller, 2022).

Tiskani mediji su knjige, stripovi i novine. Novine su prvi, to jest najstariji oblik masovne komunikacije. Nekada su se smatrale primarnim izvorom informacija, ali razvojem tehnologije dominacija novina kao primarnog medija se smanjuje. Jedan od danas najzastupljenijih medija s najvećim utjecajem je televizija. Televizija je masovni medij s pomoću koje televizijski sadržaji prenose informacije širokoj populaciji. Omogućuje prijenos i emitiranje slike i zvuka i svojim sadržajima, pruža nam zabavu i ugodu (Jurčić, 2007; Müller, 2022).

Valja naglasiti da su sve vrste medija, a osobito novi mediji, kao što su internet i mobilni telefoni, svakodnevni dio života mladih i djece. Mediji u isto vrijeme imaju mnoge pozitivne,

ali i negativne aspekte. Masovne medije se smatra kao jedno od najmoćnijih posrednika koji dovode do promjena u društvu i oni imaju velik potencijal u procesu socijalizacije. Masovni mediji imaju tu moć da biraju, mijenjaju i plasiraju ljudima informacije onako kako oni žele, a to na žalost ima prevlast nad informacijama koje dolaze osobnom komunikacijom, to jest primarnim iskustvom (Đuran i sur., 2018).

Bjelobrk (2020) spominje pojam medijske pismenosti što podrazumijeva sposobnost kritičkog pristupa onome što mediji plasiraju. Informacije dolaze do velikog broja ljudi. S pojavom masovnih medija dovodi se u pitanje struktura odnosa medija i društva te utjecaj medija na odrasle i djecu. Zbog velike izloženosti medijima oni imaju važan utjecaj na odgoj i obrazovanje kod djece ali postoji i veliki rizik na manipuliranje, osobito djecom koja nisu dovoljno zrela. Zbog količine medija njihov utjecaj je izrazito brz i intenzivan. Pojavila se potreba da se dobro upoznamo s tim kakav utjecaj mediji ostavljaju. Važno je istražiti djelovanje medija i njihov utjecaj na one najmlađe (Bjelobrk, 2020; Đuran i sur., 2018; Labaš, 2011).

Digitalni mediji su u domove ušli tiho i polako a dostupnost medija i njihova pojava, gotovo u svakom domu dovela je do toga da su njima izloženi i oni najmlađi i najugroženiji. Stručnjaci intenzivno raspravljaju o utjecaju medija na društvo i pojedinca. Utjecaj medija neosporan je na stvaranje identiteta i svakodnevicu odraslih i djece i ovisi o mnogo aspekata (Đuran i sur., 2018; Müller, 2022).

2.1 Utjecaj medija na djecu

U ranoj dobi upotreba medija je u porastu a tako raste i njihov utjecaj na odgoj i obrazovanje kod djece. Stručnjaci su u Americi proveli istraživanje, mogu li vrlo mala djeca proširiti rječnik putem televizijskog sadržaja. U navedenom istraživanju spominje se da 1990-ih kreću s emitiranjem programi namijenjeni vrlo maloj djeci. 1990-ih su kao posljedica toga, djeca mlađa i od 12 mjeseci, provodila u prosjeku 80 minuta ispred ekrana a dvogodišnja djeca i po dva sata (Grela, Krčmar i Lin, 2014).

Djeca koriste medije na potpuno drugačiji način od prijašnjih generacija i s tehničke strane se koriste mnogo spretnije. Mnoge studije dokazuju da su djeca i mladi informatički pismeniji od roditelja. Djeca na žalost ne rade razliku između stvarnog i virtualnog svijeta i

velikom brzinom upijaju informacije. Većinu informacija djeca i mladi primaju koristeći se upravo masovnim medijima. Mediji danas, prije svega, imaju želju za sve većim profitom i u toj želji najveći naglasak stavljaju na djecu jer djecu se smatra najlakšim putem do novca njihovih roditelja. Smatra se da djeca današnjice, već i prije nego nauče pisati, nauče se koristiti digitalnim medijima. Zbog velikog utjecaja medija u djetinjstvu javlja se i termin medijskog djetinjstva (Đuran i sur., 2018; Müller, 2022; Labaš, 2011).

Pojam medijskog djetinjstva obuhvaća pet aspekata:

- dnevna prisutnost medija u životu djeteta
- količina vremena provedena u korištenju medija i vrste sadržaja kojima su djeca izložena
- način kako djeca koriste medije
- odnos djece s medijima
- učinci odnosa koji djeca imaju s medijima te ponašanje i emocije koje izlaze iz medija.

Mediji imaju moć intenzivno utjecati na brojne aspekte ljudskog života, kao što su moralne, intelektualne, vjerske, kulturne i osjećajne (Đuran i sur., 2018; Labaš, 2011). Audiovizualni i tradicionalni mediji kojima su djeca izložena dokazano ostavljaju utjecaj na to kako će djeca razmišljati, ali imaju i funkciju transformacije mišljenja (Müller, 2022). Đuran i sur. (2018) navode istraživanje koje je provedeno u organizaciji s Poliklinikom za zaštitu djece i mladih Grada Zagreba i Hrabrim telefonom. Rezultatima istraživanja zaključilo se da djeca do šeste godine provode 2,4 sati radnim danom i 3 sata vikendom, koristeći se medijskim sadržajima.

Kada je riječ o televiziji, ona mnogima služi za smirivanje djeteta, neki je ne vole, a neki ju smatraju korisnom za zabavu. Mnogim roditeljima je upitno kakav je zaista učinak televizije na djecu. Autorica Flego (2011) ističe da je u televizijskom programu nedovoljna količina kvalitetnog i vrijednog sadržaja namijenjenog djeci. Djeca potrebe za televizijom podmiruju kroz gledanje crtanih filmova, u kojima se nalazi mnogo nasilnog sadržaja. Likierman i Muter (2007) navode istraživanja provedena u SAD- u koja pokazuju da trogodišnje dijete u danu gleda televiziju oko sat i pol vremena. Kako dijete postaje starije to se vrijeme povećava. Istraživanja se usmjeravaju na utjecaj na ponašanje. Pitanje je rezultira li gledanje nasilnih sadržaja, nasilnim ponašanjem samog djeteta. Istraživanjima je zaključeno da povezanost postoji. Pokazala su i da predškolska djeca koja gledaju obrazovne emisije, pokazuju bolje

rezultate u učenju, dok su druga istraživanja pokazala da se djeci tako odvlači pažnja od knjiga i komunikacijskih situacija s drugom djecom.

Likierman i Muter (2007) spominju i istraživanje koje je provedeno u malom gradiću, u Kanadi. U istraživanju su sudjelovala djeca prije uvođenja televizije i dvije godine kasnije. Zaključeno je da su čitalačke sposobnosti smanjene a i kreativno mišljenje. Povećala se fizička i verbalna agresija za vrijeme igre. „Stvar koja se ne bi trebala zaboraviti je da televizija pasivizira djecu i udaljava ih od stvarnih interakcija jer čak i oni programi koji imaju obrazovnu i edukativnu svrhu nakon nekog vremena pretvaraju djecu u pasivne primatelje medijskih sadržaja.“ (Đuran i sur., 2018; str. 282). Predlaže se da se djeci dopusti gledanje televizije do jedan sat dnevno. Nema smisla potpuno zabraniti gledanje televizije, a naročito zbog toga što postoji i pozitivna strana. Isključivo bi trebali gledati sadržaje koji su obrazovnog karaktera i primjereni dobi djece u svrhu relaksacije i učenja (Flego, 2011; Likierman, Muter, 2007).

Poznato je da djeca uče po modelu, u svim aspektima. Roditelji su modeli djetetu i u gledanju televizije. Tako će djeca gledajući roditelje stvarati i svoje navike (Likierman, Muter, 2007). Mediji, a naročito internet, integriraju se u svijet mladih i djece. Labaš (2011) navodi kako su današnja djeca, djeca u svijetu interneta. „Internet nam donosi svijet u kuću, kao nekada televizija“ (Labaš, 2011; str. 40). Interes za internetom i želja da se nauče njime koristiti javlja se već s pet godina (Müller, 2022).

Stručnjaci posebno stavljaju naglasak na odnos masovnih medija i djece. Djeca su po svojoj prirodi istraživači i otvoreni su za novo i drugačije. U odnosu na starije generacije mladi imaju sve bogatije i mnogobrojnije mogućnosti informiranja i komunikacije. Integriranjem različitih medija, djeca imaju mogućnost unaprijediti svoje kvalitete. Mediji stvaraju mnoge povoljne uvjete za razvoj, podučavaju djecu aktualnim događanjima, uče toleranciji i različitosti i pružaju mnoge mogućnosti obrazovanja. Imaju i različite primjene u obrazovanju. Smatra se da su mediji postali jedno od važnih obrazovnih okruženja. Mogu se uspješno koristiti u različitim fazama obrazovanja. „Zanimljivi grafičko-zvučni efekti, često i sami likovi koji dolaze iz knjiga, filmova i već su poznati djetetu, uzrokuju da rad s računalom postaje učenje kroz igru“ (Đuran, Koprivnjak i Maček, 2018; str. 277). Djeca su aktivna u korištenju računala jer ono ima mnoge tehničke mogućnosti. Imaju utjecaj na razvoj kreativnog mišljenja i mašte. Pozitivno djeluje na hipotetsko razmišljanje djeteta, logiku i mentalni proces. No, s druge strane, postoje i mnogi negativni aspekti, jer virtualni svijet ostavlja posljedice na psihološki i fizički razvoj (Đuran i sur., 2018).

Putem medija djeca imaju dostupnost velikom broju informacija, što može imati pozitivne, ali i negativne aspekte. Mediji zahtijevaju da djeca budu aktivna u potrazi za informacijama. Javlja se nesposobnost odvajanja virtualnog i realnog svijeta. Smanjuju se i neposredne socijalne interakcije, gubitak komunikacijskih vještina jer se potreba za komunikacijom ostvaruje putem socijalnih medija. Mediji ostavljaju i veliki utjecaj na socijalizaciji mlade populacije. Smanjuje se samopouzdanje djece i stagniranje u razvoju socijalnih vještina. Narušava se i psihološko zdravlje djece (Đuran i sur., 2018). Prekomjerna izloženost ekranima dovodi i do smanjene fizičke aktivnosti i sjedilačkog načina života a posljedica može biti pretilost što se smatra drugim velikim zdravstvenim problemom. Kod djece koja se koriste internetom i društvenim mrežama postoji velika opasnost od nasilja. Nasilje je pojam za komunikaciju cyber tehnologijom koja se smatra štetnom. Ovaj oblik nasilja je u znatnom porastu (Đuran i sur., 2018).

Računala imaju svoju upotrebu u različitim područjima. Multimedijско računalo ima utjecaj u razvoju mašte i djeci daje mogućnost upoznavanja sa zvukom različitih instrumenata. Razvoj medija, osim na učenje ima utjecaj i na koncept dječje igre a poznato je da djeca imaju urođenu potrebu za zabavom. Digitalni mediji su djeci najčešće mjesta za igru (Đuran i sur., 2018; Labaš, 2011). Razvoj tehnologije dječje igre još uvijek je nedovoljno istražen i negativno je ocijenjen. Negativne promjene u dječjem životu smatraju se posljedicom razvoja tehnologije. Mogućnost tehnologije u dječjoj igri potrebno je dodatno istražiti. Kada dijete igra igricu i zadovoljan je ishodom, često želi ponoviti igru kako bi ponovno doživio uspjeh. S druge strane, kada dijete doživi i poraz u igrici, želi ju ponoviti sa željom da drugi put pobijedi. Djeca tako mogu provesti sate igrajući se, a prekomjerna izloženost ima mnoge negativne učinke.

Apel i Masterson (2004) spominju primjer dvoje roditelja koji su svojoj djeci dopustili da igraju video igre sat vremena u danu i gledaju televiziju sat i pol. Poticali su ih i na igru na zraku, ali djeca su najveću pažnju pridodala televiziji i video igrama. Za vrijeme igranja igrice nisu pričali niti su čuli i vidjeli što se događa oko njih. Kad god bi roditelji tražili da se prestanu koristiti televizijom i igricama, počeli su se izrazito buniti i negodovati. Oba roditelja su jako brinula i bili su zbunjeni. Ne mogu im zabraniti gledanje televizije i video igre jer kako će se uklopiti s vršnjacima i isto tako njihovo ponašanje za vrijeme izloženosti medijima, čini se štetnim za djecu. Prihvatanje tehnologije u dječjoj igri nam daje mogućnost kontroliranja i kvalitete dječje igre u svrhu zaštite djece a ako se roditelji i sami uključe u dječju igru, stvaraju se kvalitetniji odnosi (Đuran i sur., 2018).

Djeca nisu dovoljno educirana, nemaju razvijene kritičke stavove i nedovoljno razmišljaju o onome što im je na raspolaganju. Često djeca ne vladaju medijima, nego mediji vladaju njima. Veliku važnost ima medijsko obrazovanje kroz koje će se djeca učiti kritičkom pristupu kako bi negativan utjecaj digitalnog sadržaja bio što slabiji. U medijskom obrazovanju djece, nezamjenjivu ulogu imaju roditelji. Odrasli imaju najveću moć u doprinosu, kako pozitivnog tako i negativnog utjecaja medija. Kakav će utjecaj mediji imati na djecu ovisi o ponašanjima roditelja i odabiru medijskog sadržaja kojem je njihovo dijete izloženo (Đuran i sur., 2018).

2.2. Uloga odraslih u odabiru medijskog sadržaja

Mediji se smatraju moćnim suparnikom u odgoju djece i život s medijima se ne može izbjeći ali važno je naučiti kako živjeti s njima (Müller, 2022). Okruženje u kojem dijete prvi put dolazi u dodir s medijskim sadržajem je upravo obitelj. Današnje obitelji u velikoj mjeri posjeduju tehnološke uređaje kao što su televizija, računalo, mobiteli i drugi. (Đuran i sur., 2018). Kao što je navedeno postoje mnogi pozitivni ali i negativni aspekti razvoja tehnologije. O opasnostima nove tehnologije trebaju biti upoznati i roditelji a naročito djeca i mladi. Važnost odraslih je bitna kako ne bi došlo do negativnih posljedica i odrasli imaju ključnu ulogu u odabiru medijskog sadržaja koji će ponuditi djeci (Müller, 2022). Neselektiranje korisnog sadržaja od onoga manje korisnog, može štetno utjecati na dječji razvoj. Izbor medijskog sadržaja prije svega treba biti primjeren dobi djece. Prikazani medijski sadržaji, trebali bi biti usmjereni na razvoj dječjih kompetencija (Devčić, Fišer, 2023). Smatra se da roditelji s djecom nedovoljno komuniciraju o korištenju medija.

Kao što je ranije navedeno, dječje granice između stvarnog i virtualnog svijeta su često nejasne i teško se razaznaju (Müller, 2022). Učenje djece o medijima podrazumijeva učiti ih kako kontrolirati korištenje medija i koji su utjecaji medija na razmišljanje i osjećaje. Kod djece je važno jačati svijest o djelovanju medija, jer se time smanjuje mogućnost neželjenog djelovanja i manipuliranja (Đuran i sur., 2018). Medijska pismenost može pomoći u razumijevanju onoga što mediji plasiraju i kritičkom mišljenju a ne samo suludom prihvaćanju sadržaja (Đuran, Koprivnjak, Maček, 2018).

Zahvaljujući svom napretku, mediji su stekli mogućnosti da svatko može jednim klikom miša pokrenuti neki portal, a nadležne institucije jako teško mogu odrediti vlasnika toga medija. Često dolazi do zloupotrebe interneta, zato je potrebno pomoći djeci koja su žrtve zloupotrebe i učiniti internet sigurnijim (Müller, 2022). Zbog zloupotrebe korištenje medija se ne smije prepustiti slučaju i potrebno je jačati svijest da ključnu ulogu ima prevencija, čiji je važan segment medijska kompetencija (Flego, 2011; Labaš, 2011). Medijska kompetencija podrazumijeva sposobnost kritičke analize medijskog sadržaja. Medijsku kompetenciju čine medijska pismenost i medijsko obrazovanje. Poanta i glavni cilj medijskog odgoja je naučiti živjeti s medijima. „Medijska se pismenost definira kao mogućnost pristupa, analize, ocjene i proizvodnje novinarskih priloga u najrazličitijim oblicima, a kada su djeca u pitanju, osobito je značajna refleksivna razina koja omogućuje razmišljanje o medijskim sadržajima i oblicima“ (Đuran i sur., 2018; str. 274).

Važan je i pojam medijske pedagogije koja se koristi dijalogom, razmišljanjem i djelovanjem. Medijska pedagogija obuhvaća više područja:

- medijska didaktika, učenje s medijima
- znanja o medijima
- prenošenje znanja o funkcijama medija i istraživanje medija

Jedna od zadaća vrtića i škola je naučiti djecu razlici u korištenju medija za učenje i za razonodu. Važno je promicati medijski odgoj a danas primjena medija u odgoju i obrazovanju nije na prikladnoj razini kako bi uspješno obavljali svoju zadaću vezanu uz medijski odgoj (Đuran i sur., 2018). U školskom kurikulumu, medijski odgoj se prožima kroz mnoge predmete i njegova provedba u velikoj mjeri ovisi o tome koliko će se pojedini profesor zauzeti (Labaš, 2011).

„Prema Kevalu Kumaru medijsko obrazovanje je kritična društvena analiza medija s ciljem podizanja svijesti razumijevanja načina rada medija, onoga tko ih stvarno kontrolira i oblikuje, uloge profesionalaca, kao i reklamiranja, marketinga i odnosa s javnošću u oblikovanju njihovog sadržaja, te različitih načina na koje publika tumači poruke medija“ (Labaš, 2011; str. 39).

Cilj medijskog obrazovanja je razviti kritički stav prema medijima kako bi ih mogli kvalitetno koristiti. U svrhu toga veliku važnost ima medijsko podučavanje odraslih koje će osnažiti roditeljske kompetencije (Đuran i sur., 2018). Polaznom točkom za pokretanje medijskog obrazovanja smatra se zabrinutost roditelja zbog mnogih negativnih posljedica koje mediji ostavljaju na djecu i mlade. Pojava novog medija je imala za posljedicu sve veću

zabrinutost odraslih. Odrasli su s jedne strane svjesni da su mediji dio svakodnevnog života djece, dok s druge strane postoji niz problema i pitanja koja ih muče. Roditelji se često boje jer nemaju dovoljno znanja o funkcioniranju medija i ne znaju kako ih njihova djeca koriste. Često su stava da sve mogu riješiti zabranama i kontrolom ali potrebno je ostvariti suradnju i povjerenje i zajedno s djecom dogovoriti pravila korištenja tehnologije (Labaš, 2011). Ako je upotreba masovnih medija prikladna, obitelji mogu imati velike koristi (Đurani sur., 2018). Najbolja vrsta roditeljskog nadzora je dijalog s djecom o mogućim rizicima i načinima prevencije. Odraslama je zadaća upoznati medije, pratiti što djeca rade i sudjelovati u korištenju. Prema Labaš (2011), tako se podupire pedagogija dogovora i sporazuma kojoj treba težiti. Vrijeme je da odrasli, zajedno s djecom uđu u svijet interneta i nauče ih kako sigurno koristiti tehnologiju. Kada roditelji i sami nauče kako funkcionira svijet medija, najbolje će moći pomoći djeci. U prilog tome idu mnogi projekti, organizirani u svrhu edukacije roditelja. Jedan takav projekt je projekt „Djeca medija“, nastao u okviru Matice hrvatske (Flego, 2011; Labaš, 2011).

Nedostatna su istraživanja o učestalosti komunikacije u obitelji i medijskom sadržaju s gledišta roditelja. Valja poboljšati komunikaciju u obitelji o medijskom sadržaju. Müller (2022) spominje primjer preventivnog djelovanja, kako bi došlo do poboljšanja komunikacije u obitelji o medijskom sadržaju. Prema njemu roditelji bi trebali stjecati znanje o željama svoje djece, razmišljati o utjecaju koji medijski sadržaj ostavlja, saznanja o funkcijama medijskih proizvoda, znanje o svakodnevnom životu djece, razgovor s djecom o mogućim posljedicama upotrebe tehnologije i traženje zajedničkih rješenja. Potrebno je proširiti spoznaje djece o upotrebi medija (Müller, 2022).

„Vijeće Europe odgojiteljima – roditeljima, nastavnicima, pedagozima, profesorima i drugima – pruža i sredstva poput igrice Wild Web Woods koja djeci pomaže shvatiti pravila sigurnosti na internetu, ponuđena je na 20 različitih jezika, a na internetu se roditeljima nude i druge vrste pomoći, poput Roditeljske kontrole, Parental control“ (Labaš, 2011; str. 43).

Labaš (2011) spominje istraživanje provedeno s učenicima o nadzoru njihovih roditelja, pri korištenju medija. Istraživanjem je pokazano da mnoga djeca žive u obiteljima u kojima televizija radi i za vrijeme obroka, čak i kad ju nitko ne gleda. Većina je djeca dala povratnu informaciju da ne postoje pravila ni što se tiče sadržaja koji koriste, ni što se tiče vremena provedenog u korištenju tehnologije. Najviše pravila je postavljeno što se tiče upotrebe računala. Roditelji stroža pravila primjenjuju s mlađom djecom (Flego, 2011; Labaš, 2011).

„Prvo nacionalno komparativno istraživanje, provedeno prema metodologiji međunarodnog projekta EU Kids Online, predstavilo je prve rezultate istraživanja u studenom 2017. godine o medijskim navikama djece i njihovih roditelja“ (Đuran, Koprivnjak, Maček, 2018; str. 280). Rezultati govore da je potrebna dodatna medijska edukacija i unaprjeđenje medijskog odgoja. Odrasli zbog neznanja naglasak stavljaju na prevenciju i zaštitu djece a manje se osvrću na razvoj kritičkog mišljenja. Roditelji trebaju umjereno i kontrolirano koristiti nove tehnologije i objašnjavati djeci pozitivne i negativne utjecaje. Roditelji koji s djecom gledaju televiziju i razgovaraju o onome što su gledali, štite svoju djecu od mogućih negativnih posljedica. Ključno je zanimanje za dijete i medijske sadržaje za koje pokazuje interes. Od velike važnosti je da roditelji s djecom pogledaju njegov omiljeni crtić ili dječju emisiju kako bi se upoznali sa sadržajem (Đurani sur., 2018). Nakon zajedničkog gledanja neke emisije možete zajedno prokomentirati i ocijeniti sadržaj. Na primjer odobravate li ponašanja likova? Koji lik vam se svidio a koji nikako nisu i zašto? (Likierman i Muter, 2007).

Bolje funkcioniraju one obitelji u kojima roditelji dopuštaju djeci korištenje tehnologije u prikladnoj količini i s kontroliranim sadržajem od onih obitelji u kojima se brani tehnologija ili se uopće ne postavljaju pravila. Velika je pogreška koristiti televiziju i igrice kao igračku i kako bi samo umirili dijete (Đuran i sur., 2018).

Smatra se da je izlaganje medijima, a naročito televiziji tijekom djetinjstva povezano s kašnjenjem govora kod djece. Američka pedijatrijska akademija iz navedenog razloga preporučuje da se djeci mlađoj od dvije godine zabrani izlaganje televizijskim sadržajima jer se u tom razdoblju razvija jezik (Labaš, 2011).

Svi ljudi se služe jezikom, ali imaju se mogućnost njime služiti i bez svjesnog promišljanja. Kada se služe jezikom, malo tko da se pita što jezik ustvari je i koje je njegovo značenje (Hržica, Peretić, 2015).

3. O JEZIKU

Jezik je složeni sustav koji obiluje bogatstvom i prilagodljivošću glasova, riječi i rečenica s ciljem vlastitog izražavanja i razumijevanja drugih. Razvijao se tijekom povijesti i podložan je raznim promjenama koje čine njegovi govornici. Smatra se najmoćnijim sredstvom komunikacije i načinom na koji ljudi uče i socijaliziraju se u interakciji s drugima te formiraju mišljenje. Ključni to jest osnovni element nekog jezika je riječ a riječi se spajaju u veće cjeline prema zadanim pravilima (Apel, Masterson, 2004; Hržica, Peretić, 2015). „Ne govorimo jezikom, nego govorom, ali zahvaljujući jeziku. Jezik organizira govor. Bez njega ne bi bila moguća komunikacija“ (Silić, 2007; str. 17). Najčešćim oblikom komunikacije se smatra sporazumijevanje na pismenoj ili usmenoj razni (Devčić, Fišer, 2023).

Prema Apel i Masterson, jezik sačinjava pet komunikacijskih aspekata za koje se smatra da imaju jednaku važnost. Ovi aspekti uključuju glasove, značenje, poredak i oblike riječi i društvenu upotrebu jezika. Kada se objedine dobiju se pravila koja je važno slijediti kako bi ostvarili uspješnu komunikaciju i kako bi nas drugi razumjeli.

Prvi sustav uključuje glasove kojima se služimo u govoru. Taj sustav jezika se zove fonologija. Glasovi to jest kategorije glasova, fonemi su zvukovi kojima se služimo u našem jeziku. Nisu svi glasovi prisutni u svakome jeziku koji je u upotrebi. Tako neki glasovi kojima se mi služimo nisu u upotrebi u nekom drugom stranom jeziku. Na primjer vibrantni r, koji je u upotrebi u francuskom jeziku, ne koristi se u hrvatskom. Ako osoba u hrvatskom izgovara vibrantni r, radi se o nepravilnom izgovoru glasa (Apel, Masterson, 2004; Hržica, Peretić, 2015).

Sustav koji se naziva semantika, bavi se vrstama i kategorijama riječi te njihovim značenjem. Sintaksa se bavi poretkom riječi u rečenici koji je također drugačiji u različitim jezicima. Ako se govori o oblicima riječi, sustav koji se tada spominje naziva se morfologija. Morfologiju se još naziva gramatičkim oblikovanjem riječi. Gramatika je vrlo složeni sustav jezika i djeca se nevjerojatnom lakoćom uče služiti ovim aspektom jezika (Apel, Masterson, 2004).

Način na koji se služimo jezikom u društvenom kontekstu nazivamo pragmatika. Pragmatika se smatra vrlo važnim aspektom jezika. Kada dijete ovlada pragmatikom, komunicirat će na društveno prihvatljivoj razini. Govorit će kada je njegov red, dati će do znanja ako nije razumio sugovornika, samo će ponavljati rečeno ako sugovornik njega nije razumio,

neće sa svima razgovarati na istoj razini što znači da neće na jednak način razgovarati s prijateljem i s nekom starijom i nepoznatom osobom (Apel, Masterson, 2004).

Jednim od važnih čimbenika kvalitete života se smatra sposobnost ostvarivanja komunikacije a komunikacija se ostvaruje u interakciji s drugima. Većina djece ima urođene sposobnosti i želju za usvajanjem jezika i već od najranijih dana, novorođenče je spremno za učenje jezika i komunikaciju. „Kada je u pitanju govorno-jezični razvoj, smatrajte rano djetinjstvo prozorom svih mogućnosti“ (Apel, Masterson, 2004; str. 10). Jezik ima važnost i za kvalitetu dječjeg života jer se dijete kroz jezik izražava i stječe vlastita iskustva. Kroz jezik dobivamo spoznaje o dječjim mislima i osjećajima, možemo usmjeravati dijete i utjecati na njega. Glavni jezični uzor djece su roditelji. Djeca jezik usvajaju slušajući ga i kako bi dijete ostvarilo sve svoje komunikacijske potencijale, brižan roditelj će svoje dijete izlagati bogatstvom jezika od najranijih dana (Apel, Masterson, 2004; Hržica, Peretić, 2015; Silić, 2007).

3.1. Usvajanje jezika do šeste godine

Prvih šest godina djetetova života od presudne su važnosti za usvajanje jezika. Kod većine djece, jezični se razvoj provodi na sličan način, ali ipak usvajanje jezika se smatra raznolikim za svako pojedino dijete i na njega utječu osobnost djece i temperament pojedinog djeteta. Kada je riječ o jezičnom razvoju djece od šeste godine, valja biti svjestan aspekata koji utječu na dječji razvoj a neovisni su o pojedinom djetetu. Autori Apel i Masterson (2004) govore kako je jedan od važnih aspekata koji utječu na dječji jezični razvoj obiteljsko kulturno i jezično područje. Pojedine obitelji i kulture su različitih mišljenja i stavova kada je u pitanju jezični razvoj kod djece (Apel, Masterson, 2004). Dijete već od rođenja ostvaruje interakciju i prve riječi nastaju slušajući odrasle. Potrebno je stvoriti bogato jezično ozračje kako bi djeca, na njima zanimljiv način usvajala jezik a u tome glavnu ulogu imaju odrasli. Djeca uče na specifičan način, kroz zabavu i igru. Kakav će jezik djeca govoriti uvelike ovisi o kvaliteti okruženja i kvaliteti govora kojim se služe odrasli (Silić, 2007).

U prvih šest godina djeca će u pravilu usvojiti osnove komunikacije. Kako se jezične vještine razvijaju, dijete će se lakše izražavati, komunicirati i zauzimati za sebe i svoje interese

te će bolje i lakše razumjeti druge. Iz tog razloga je važno da odrasli razumiju tijekom jezičnog razvoja.

Djeca prvo razumiju govor a tek u kasnijim fazama dolazi do upotrebe. Prilikom usvajanja glasovnog sustava jezika, važno je da djeca usvoje razlike između glasova. Dojenče je već dolaskom na svijet sposobno čuti razlike u glasovima i smatra se da dijete već i prije rođenja sluša glas majke i sposobno je već u prvim danima razlikovati glas majke od drugih glasova (Apel, Masterson, 2004; Devčić, Fišer, 2023). Djeca će već u prvoj godini života stvarati glasove i pritom kontrolirati usta. Već od rođenja, djeca se služe nekim oblicima komunikacije i u prvoj godini počinju shvaćati pojam komunikacije. Sposobni su čuti i male razlike u glasovima. Na primjer istraživači su dokazali da dojenče razlikuju parove glasova pa i ba koji zvuče vrlo slično. Kako slušne vještine napreduju tako se razvijaju i jezične. Kada je riječ o vokalnim vještinama djece, oni već nakon prvih par mjeseci života stvaraju samoglasnike i parove glasova poput ku i gu. Naziv tome je gugutanje. Oko šestog mjeseca dojenče počinje ispitivati svoje vokalne mogućnosti i poigravati se glasom i tako stvara nove suglasnike. U drugih šest mjeseci života dijete će početi izgovarati niz različitih suglasnika i samoglasnika i pokušat će oponašati riječi koje čuje. S devet mjeseci se ne koriste riječima ali zato se služe gestama i glasovima kada žele skrenuti pažnju na nešto. Dijete tako ostvaruje komunikaciju. Većina beba prvu riječ izgovori u dobi između devet i dvanaest mjeseci i postoji nekoliko čimbenika po kojima se razlikuje prva riječ od prethodnog brbljanja. Dijete će lakše usvajati jednosložne od višesložnih riječi i puno prije usvajaju riječi koje smatraju korisnima. Na primjer prije će izgovarati riječ cipela od riječi košulja jer njome se češće služi u komunikaciji. Djeca najprije uče imenice i glagole a zatim socijalne riječi i riječi koje opisuju stanje predmeta (Apel, Masterson, 2004; Silić, 2007).

Za djecu je od velike važnosti prilagođen govor. Ljudi se često služe takozvanim govorom usmjerenim na dijete i od velike je važnosti komunikacija s djetetom i interakcija u svakodnevnim situacijama kao što su hranjenje, kupanje i presvlačenje. Govor usmjeren na dijete karakteriziraju kratke rečenice s gramatički jednostavnom strukturom i jednostavnim riječima. Ton glasa je viši od uobičajenog govora (Apel, Masterson, 2004; Silić, 2007).

Okolo druge godine, djeca su sposobna spajati riječi u rečenicu i jezični razvoj se odvija nevjerojatnom brzinom. Kada dijete sastavi rečenicu od dviju riječi ono već poznaje od 30 do 50 riječi. U trećoj godini, sposobni su koristiti i više od tisuću riječi. U ovom razdoblju dijete se počinje koristiti i novim vrstama riječi kojima do tada nije vladalo (Apel, Masterson, 2004).

„Djeca su sposobna do treće godine naučiti sve temeljne konstrukcije materinskoga jezika, pod uvjetom da žive u poticajnu okruženju i komuniciraju s različitim osobama koje se prema njima odnose kao prema aktivnu i ravnopravnu sudioniku proces“ (Silić, 2007; str.14).

U ovoj razvojnoj fazi dijete se počinje koristiti i gramatikom tako da upotrebljava pravilne gramatičke završetke riječi. Kada žele postaviti pitanje, djeca prvo to čine tako da podižu ton glasa. Na kraju treće godine upotrebljavaju glagole u duljim i složenijim rečenicama. Bebe se služe riječima da bi govorili o sadašnjem trenutku, dok ih starija djeca koriste kako bi pričali i o prošlim i budućim trenucima. Često pričaju o poznatim događajima i o proživljenim iskustvima. U trećoj i četvrtoj godini života dijete je spremno upotrebljavati govor usmjeren na dijete u interakciji s bebama ili životinjama. Pri kraju ove faze počinju se služiti i aspektom jezika koji je već prije spomenut i naziva se pragmatika. To podrazumijeva upotrebu jezika na društveno prihvatljivoj razini. U ovoj fazi upijaju sve što čuju i zato je od velike važnosti čitati djeci i biti pravilan jezični uzor. Čitanjem uče uočavati redoslijed događaja i vremenski slijed. Kada dijete nešto kaže bitno je ponoviti i dodati nešto novo. Tako se proširuje djetetov iskaz s ciljem usvajanja novih riječi. Dijete jezik svladava spontano i kroz igru, a ne izravnim poučavanjem (Apel, Masterson, 2004).

S četiri godine, dijete već vrlo dobro vlada jezikom. S četiri i pet godina poznate govorno-jezične vještine se produbljuju ali i kreće se služiti novima. Četverogodišnjaci počinju stvarati rime i poigravati se glasovima. U ovoj dobi počinje zanimanje za pisanu riječ. Počinje pisati svoje ime i prepoznavati rečenice u poznatim slikovnicama. Dijete se počinje služiti kompleksnim i dužim rečenicama. Tako lakše prenosi informacije. U četvrtoj i petoj godini se služe neizravnim jezikom to jest gestama kao na primjer namigivanjem. Sposobni su i manipulirati jezikom kako bi zadobili ono što žele. Imaju mogućnosti i održavati razgovor i neizravno promijeniti temu. U petoj godini izgovor glasova je gotovo identičan onome u odrasloj dobi i dijete u petoj godini ovladava bogatim rječnikom. Taj uspjeh ovisi o tome u kakvom okruženju dijete živi i kakvim je osobama okruženo (Apel, Masterson, 2004; Silić, 2007).

Apel i Masterson (2004) spominju pojam metalingvistike što podrazumijeva pričanje o jeziku. Već u trećoj i četvrtoj godini se javljaju neke naznake, kada se dijete počinje koristiti rimovanjem riječi. Prije šeste godine ne mogu govoriti o jeziku kao o pojedinačnoj temi. Bez obzira na to, naznake koje se javljaju stvaraju temelje kasnije pismenosti. Već od rođenja dijete stječe znanja o tisku tako da mu pričamo priče. Dijete se uči služiti knjigom, uči kako se okreću

stranice, kako tekst teče od gore prema dolje i slijeva na desno te uči razliku između slike i teksta. Djeca gledaju kako se odrasli služe pisanim jezikom i uče da ono ima svrhu i da se tako prenosi poruka. Postoje mnoge aktivnosti i igre koje možemo provoditi s djecom kako bi ona razvijala svoje vještine čitanja i pisanja. Razvoj djetetovog rječnika uvijek je u porastu i nikad ne prestaje (Apel, Masterson, 2004).

U procesu usvajanja jezika veliku važnost ima obitelj i okruženje kao što je ranije navedeno ali na usvajanje jezika utječu i mediji kojima se koriste odrasli i kojima je dijete izloženo u svojoj okolini. (Bjelobrk, 2020). „S obzirom na jezični razvoj, upotreba medija se ne razlikuje od upotrebe bilo kojih drugih predmeta iz okoline“ (Apel, Masterson, 2004; str. 138).

4. MEDIJI I JEZIČNI RAZVOJ

Djeca u prosjeku u kući posjeduju dva televizora i jedno računalo. Od velike važnosti je kakav utjecaj ovi mediji ostavljaju na jezični razvoj djece. Velika je vjerojatnost kako televizija utječe na kognitivne-socijalne procese koji su u uskoj vezi s učenjem jezika i stvaranjem jezičnih kompetencija. Tu se prije svega misli na djecu do godine i pol. Oni su naročito osjetljivi na učinke televizije pri usvajanju riječi (Apel i Masterson, 2004; Devčić, Fišer, 2023).

Prema Grela, Krčmar i Lin (2014), malo je istraživanja koja se bave utjecajem televizije na one najmlađe to jest na djecu. Nedostatak je istraživanja koja se bave usvajanjem novih riječi putem televizije kod dojenčadi. Razlog tome je teže testiranje tako male djece a i nedostatak televizijskih programa usmjerenih na tako malo djecu.

Računala a i ostali mediji mogu biti korisni i štetni u jezičnom razvoju. Ovim pitanjem se bave, kako roditelji tako i stručnjaci. Kako bi se najbolje moglo odlučiti kojim medijima izlagati djecu, treba steći osnovno znanje o utjecaju medija na jezični razvoj. Na ovu temu postoji mnogo istraživanja i njihovim rezultatima se mogu stvoriti različita gledišta na medije. Jedna istraživanja ukazuju o pozitivnim utjecajima medija na jezični razvoj, dok se druga baziraju na negativne aspekte utjecaja medija na razvoj jezika.

Prema mišljenju Apel i Masterson (2004), glavni čimbenik koji utječe na to kakav će biti utjecaj medija na razvoj jezika su upravo odrasli. Roditelji su ti koji biraju na koji način će se ophoditi prema svojoj djeci, kakvim će ih medijima izlagati i u kojoj količini. Istraživanjima se može zaključiti da sve vrste medija mogu i pozitivno i negativno utjecati na jezični razvoj djece ali sve ovisi kako se služi medijima. Ako se pravilno služi medijima, oni uvelike mogu pomoći u jezičnom razvoju (Apel i Masterson, 2004).

4.1 Kako mediji mogu pomoći u jezičnom razvoju?

Kao što je već ranije navedeno i potvrđeno brojnim istraživanjima, djeca se u prosjeku u velikoj mjeri koriste televizijom. Zaokupljeni su sadržajem koji gledaju i vole raspravljati o onome što gledaju. U nekim slučajevima, televizija može biti istovrijedna kao i pokretna

slikovnica. Televizija, kao i knjige može pozitivno utjecati na razvoj jezičnih sposobnosti kod djece.

Stručnjaci koji se bave jezikom i jezičnim razvojem djece, proučavali su kakav je jezik u upotrebi u dječjim emisijama poput Ulice Sezam, Muppet showa i Teletubbies. Mnoge su generacije odrastale uz dječju emisiju Ulica Sezam i druge slične dječje programe. Ovaj program je bio primjeren za djecu od tri do pet godina i svrha je bila pripremiti djecu za školu. Mnogo je dokaza da djeca mogu obogatiti rječnik uz ove televizijske programe. Zaključeno je da se u tim emisijama koristi model koji se naziva govor usmjeren na dijete, čije je značenje objašnjeno u ovom radu. Istraživanjima je dokazano da govor usmjeren na dijete, u televizijskim emisijama ima važan utjecaj na jezični razvoj, razvoj predčitačkih vještina i bogaćenje rječnika kod djece. Jedan od najboljih primjere je TV emisija Teletubbiesi. Teletubbiesi su televizijski program namijenjen vrlo maloj djeci u kojem sudjeluju četiri biča s malim televizorima na mjestu trbuha i glumci, to jest odrasli pripovjedači koji daju glas. U njoj se također koristi govor usmjeren na dijete tako da glumci govore sporim, laganim tempom. Koriste se skraćene informacije koje se ponavljaju. Radnja je u sadašnjosti a rečenice su jednostavne i primjerene mališanima. U svakoj epizodi se daje neka nova i zanimljiva informacija (Apel, Masterson, 2004; Grela, Krčmar, Lin, 2014).

Treba paziti na emisije koje su primjerene odraslima u kojima komunikacija i sadržaj nisu na razini prilagođenoj djeci. Djeca se mogu nasmijati na neke smiješne scene, međutim imaju malo koristi što se tiče jezičnog razvoja i govorno-jezičnih vještina. Kada je riječ o filmovima u kinu i na videima, vrijedi isto što je rečeno i za televizijski sadržaj. Zadatak odraslih je birati sadržaj koji je razvojno prilagođen djeci i u kojem se koristi govor usmjeren na djecu (Apel, Masterson, 2004).

Apel i Masterson (2004) daju primjer trogodišnjeg dječaka Caleba kojeg su roditelji nedjeljom vodili u zabavni park. Videokamerom su snimali sina i dječje predstave održane u parku. Caleb je volio gledati sebe u zabavnom parku i zato je s roditeljima iznova i iznova gledao snimke i komentirao doživljeno. Na ovaj način, roditelji su pozitivno utjecali na razvoj jezika kod dječaka.

Televizija može biti korisna i za razvoj dječje igre a igra je usko povezana s razvojem jezičnih vještina. Djeca često na razne načine uklope odgledani sadržaj u koncept igre, bilo da se poistovjete s likom ili da istražuju temu o kojoj su gledali.

Poznato je da veliki utjecaj na jezični razvoj ostavlja i računalo. Smatra se da većina djece u razvijenim zemljama ima pristup internetu. U vrtićima koja posjeduju računalo, čak 85% djece bira takvu vrstu igru. Postoje mnogi računalni programi čiji bi sadržaj trebao pozitivno utjecati na razvoj jezičnih sposobnosti. Važno je da se djeca isključivo koriste takvim programima koji su razvojno primjereni djeci. To ne podrazumijeva samo da su jezično prilagođeni djeci. Dijete treba imati mogućnost istraživanja sadržaja.

„Neki računalni programi sijede format pukog treninga, zahtijevajući od djeteta da iznova i iznova uvježbava specifičnu vještinu sve dok ne obavi ispravno“ (Apel, Masterson, 2004; str. 124).

Dijete dobiva povratnu informaciju da je samo jedan odgovor točan i to mu omogućuje pasivno djelovanje a cilj je da dijete bude aktivni sudionik učenja. Drugim programima se djeci omogućuje aktivnije sudjelovanje zbog pružanja raznovrsnih načina odgovaranja. Tako se potiče društveni, fizički, emocionalni i kognitivni razvoj. Jedan od vrlo kvalitetnih primjera je „Knjiga koja priča“. U ovom programu riječ je osvijetljena i vizualno se povezuje s izgovorom što dovodi do poboljšanja predčitačkih vještina. Kroz ovaj program a i mnoge druge, djeci su prezentirane priče uz tekst i animaciju koje im omogućuju interakciju i istraživanje ovisno o dječjim interesima. Takvi programi su razvojno u skladu s dobi, potiču razvoj jezičnih vještina i odraz su edukativnih situacija s kojima se dijete susreće i u drugim situacijama. Dijete ima mogućnost usvajanja novih riječi i slaganja rečenica što unaprjeđuje razvoj jezičnih vještina. Putem računala postoji mogućnost upotrebe multimedijских bajki a upravo je multimedija korisna za jezični razvoj i usvajanje novih riječi kod djece. Usprkos navedenome, računala ne mogu biti zamjena za dijaloško čitanje knjiga koje odrasli provode s djecom (Apel, Masterson 2004; Devčić, Fišer, 2023; Đuran i sur., 2018).

Stručnjaci smatraju da prosječno dijete igra video igrice po sedam sati u tjednu. Zasiurno i video igrice ostavljaju utjecaj na razvoj jezika. Smatra se pomalo čudnim i malo roditelja u to vjeruje ali video igrice mogu ostaviti i pozitivan trag na jezični razvoj. U igricama se često traži rješavanje problemskih zadataka i sposobnost slijedenja uputa. Dijete može vježbati razumijevanje ne tako jednostavnih uputa. U nekim igricama se traži interakcija dvaju igrača što se smatra još jednim pozitivnim aspektom na razvoj jezika. Ako se radi o kvalitetnoj igri, roditelj ima mogućnost uči u interakciju s djetetom i komentirati igricu. Komentiranje sadržaja s ekrana između roditelja i djece pozitivno utječe na pažnju i potiče govorno-jezični

razvoj djece. Uz sve pozitivne aspekte utjecaja medija na jezični razvoj, od velike je važnosti upoznati se i s negativnim utjecajem na jezik (Apel, Masterson 2004; Bjelobrk, 2020).

4.2 Kako mediji mogu naškoditi jezičnom razvoju?

Dokazano je da djeca između dvije i pete godine usvajaju nove riječi putem televizije ali smatra se da tako teže usvajaju gramatiku. Koristan utjecaj koji televizija ostavlja na jezični razvoj, može se izrazito umanjiti mnogim čimbenicima. Neki od njih su koliko vremena dijete gleda televiziju, koliko razumije sadržaj koji gleda, vrste emisija koje gleda i kakav je uopće sadržaj koji se prikazuje. Istraživanja dokazuju da što više djeca provedu gledajući televiziju, to su mu jezične sposobnosti manje bar što se tiče složenosti rečenice i predčitačkih vještina. Ako se postavi pitanje zašto je to tako, stručnjaci koji se bave jezikom će reći da se tako smanjuje vrijeme koje djeca provode u izravnoj interakciji s odraslima i drugom djecom. Televizija se ne može prilagoditi specifičnim i individualnim verbalnim potrebama pojedinog djeteta kao što to čine odrasli. Djeca dolaze u kontakt i s emisijama koje nisu u skladu s njihovim razvojnim sposobnostima što se tiče jezika (Apel, Masterson, 2004; Grela, Krčmar, Lin, 2014).

Ne može se lako odrediti koliko je točno vremena dovoljno za gledanje televizije a da utjecaj na jezični razvoj i dalje bude pozitivan.

„Jedno je istraživanje pokazalo da su djeca, koja su samo 15 minuta dnevno gledala razvojno prikladne emisije, imala vidljivo bolje jezične vještine od djece koja su dulje vremena dnevno gledala manje sofisticirane stvari, poput crtanih filmova“ (Apel, Masterson, 2004; str. 120).

Može se zaključiti da previše vremena provedenog u gledanju televizije i gledanje razvojno neprikladnog sadržaja za rezultat ima lošiji jezični razvoj od primjerenog.

Djeca u dobi od dvije ili tri godine ne shvaćaju da ne postoji sve što vide na televiziji i u stvarnom svijetu. Skloni su vjerovati da ih televizijski likovi čuju i vide i da postoje u stvarnosti. Kada djeca gledaju emisije ili filmove u kojima su izloženi nasilju i agresiji, skloni su takvo ponašanje pamtit i reflektirati na vlastite društvene interakcije. Sukobi i nasilje nemaju direktan utjecaj na razvoj jezika ali dolazi do smanjenih društvenih situacija jer malo tko se želi družiti s agresivnom djecom. Kako se smanjuje društvena interakcija tako se smanjuje i

pozitivan utjecaj koji ona ima na usvajanje jezika. Poznato je da djeca najbolje usvajaju jezik u uzajamnim interakcijama i treba im pružati prilike da ih ostvaruju (Apel, Masterson, 2004).

Grela, Krčmar i Lin (2014) proveli su istraživanje mogu li mala djeca brzo usvojiti nove riječi uz pomoć televizijskog programa po principu brzog mapiranja. Brzo mapiranje je termin kojim se služi kada se govori o brzom usvajanju riječi kod djece. „Ukratko, odnosi se na ideju da nakon samo jednog izlaganja novoj riječi djeca mogu pretpostaviti njezino značenje iz konteksta koji su čuli i mogu razumjeti tu riječ kasnije“ (Grela, Krčmar i Lin, 2014; str. 46). U istraživanju su sudjelovala mala djeca u dobi od 15 do 24 mjeseca. Zaključeno je da djeca u ovoj dobi puno brže usvajaju nove riječi u interakciji uživo s odraslima a puno teže uče iz televizijskih programa namijenjenih djeci. Ovo istraživanje je inspirirao porast televizijskih programa namijenjenih vrlo maloj djeci, na primjer Teletubbies i Baby Mozart (Grela, Krčmar, Lin, 2014).

Kao što je situacija s televizijom isto je i s upotrebom računala. Postoji opasnost da djeca previše vremena provedu koristeći računalo i tako se smanjuje druženje s drugima i povećava se društvena izolacija. Pretjerana upotreba sprječava djecu u korištenju društvenih i jezičnih vještina a one su od presudne važnosti za razvoj verbalne komunikacije. U obiteljima koje se više koriste računalom a manje knjigama, djeca imaju slabije razvijene jezične vještine od prosjeka generacije. Kao što je ranije spomenuto, postoje računalni programi koji zahtijevaju samo jedan točan odgovor i temelje se na pukom treniranju i ne djeluju poticajno u razvoju jezika. Spomenuti su i programi koji omogućuju aktivnije sudjelovanje i imaju mnoge pozitivne aspekte. Međutim, čak i takvi programi mogu nepovoljno utjecati na usvajanje jezika ako nisu primjereno napravljeni. Neki programi su razvojno prikladni i namjena im je utjecaj na poboljšanje sposobnosti pričanja priče. Međutim, mogu sadržavati dodatne zvučne efekte i animacije kojima se želi zadržati pažnja. Nažalost, može se dogoditi da se tako odvlači pozornost od glavne svrhe a to je jezično iskustvo (Apel, Masterson, 2004).

Kada je riječ o igricama, kao što postoje igrice koje djeluju poticajno na razmišljanje i interakciju među sudionicima, ima i igrice zbog kojih dolazi do smanjenja društvenih situacija s ostalim ljudima. Za očekivati je da će djeca koja satima igraju igrice namijenjene jednom igraču imati manje prilika za društvenu interakciju. Neke igrice ne potiču na razmišljanje i traženje rješenja, cilj je samo upucati lika ili tome slično. Zbog pretjerane zaokupljenosti ovim igricama, dijete se manje bavi aktivnostima koji poticajno djeluju na razvoj jezika. Apel i Masterson (2004) govore da je jezik sredstvo kojim se služimo u rješavanju problemskih

situacija. Često pričamo sami sa sobom u kritičkom razmišljanju i rješavanju problema. Kada igrice ne zahtijeva previše razmišljanja, manje je prilika za vježbanje jezika. Nije problem kada dijete povremeno igra ovakve video igre, međutim postoji opasnost da ono što je povremeno ne postane učestalo (Apel, Masterson, 2004).

Česta je pojava da su djeca već u predškolskoj dobi izložena učenju stranih jezika. U suvremenom društvu događa se da djeca uče čak dva prva jezika. Majka i otac nemaju isti materinski jezik. Kao što mediji imaju utjecaj na usvajanje materinskog jezika, utječu i na usvajanje stranog jezika i na razvoj jezika u višejezičnim obiteljima (Devčić, Fišer, 2023).

5. USVAJANJE MATERINSKOG I STRANOG JEZIKA PUTEM MEDIJA

U nacionalnom kurikulumu komunikacija na materinskom jeziku se smatra prvom od osam temeljnih kompetencija.

„U ranoj i predškolskoj dobi komunikacija na materinskome jeziku osnažuje se osposobljavanjem djeteta za pravilno usmeno izražavanje i bilježenje vlastitih misli, osjećaja, doživljaja i iskustava u različitim, za njega svrhovitim i smislenim aktivnostima. Ova kompetencija razvija se u takvoj organizaciji odgojno-obrazovnoga procesa vrtića koja se oslanja na stvaranje poticajnoga jezičnog okruženja te poticanje djece na raznolike socijalne interakcije s drugom djecom i odraslima“ (MZOS, 2015; str. 27).

Već iz ranijih poglavlja moguće je zaključiti kakav utjecaj mediji ostavljaju na razvoj jezika. Poznato je i da uz roditelje, najznačajniju ulogu u usvajanju jezika ima djetetova neposredna okolina. Jedan od neizbježnih aspekata okoline su mediji i nove tehnologije. Kada je riječ o televizijskom programu, postoje pozitivne i negativne strane utjecaja na razvoj jezičnih vještina. Ako je u pitanju usvajanje stranog jezika, utjecaj elektroničkih medija i dalje ne jenjava. Uz sve već ranije navedene utjecaje televizijskih sadržaja, televizija može utjecati na djetetov odnos prema vršnjacima. Istraživanjima je otkriveno da kada djeca gledaju sadržaje u kojima sudjeluju djeca različitih nacionalnosti, lakše i češće takvu djecu prihvaćaju u igru. Iako takva istraživanja nisu izravno povezana s utjecajem razvoja jezika, može se sa sigurnošću reći da igra s djecom drugih kultura vodi do većeg izlaganja stranim jezicima što definitivno potiče razvoj jezika. Kada čuju izgovor neke riječi na stranom jeziku ili drugačijem narječju, počinju shvaćati koliko su jezici različiti a i dalje imaju istu svrhu, da služe komunikaciji. „Dakle, slušajući jezike i dijalekte koji se razlikuju od njihovog vlastitog, djeca imaju koristi, kako u društvenom, tako i u jezičnom razvoju“ (Apel, Masterson, 2004; str. 120). Dokazano je da televizija ima pozitivan utjecaj i na usvajanje stranog jezika. Djeca gledajući strane programe mogu usvojiti nove riječi stranog jezika. Naravno, nitko ne može u potpunosti ovladati stranim jezikom putem televizije. Međutim, vizualni i slušni podražaji mogu pomoći djeci usvojiti neke početne aspekte drugog jezika (Apel, Masterson, 2004).

Jedan od medija pomoću kojih je moguće usvajati materinski ali i strani jezik su zvučni i video zapisi. Olakšano je usvajanje izgovora i lakše se povezuju izraz i značenje riječi (Devčić, Fišer, 2023).

Kako bi uspostavili uspješnu komunikaciju s ljudima diljem svijeta, postoji sve veća potreba za znanjem stranih jezika. Već od predškolske dobi, nekolicina djece je u doticaju sa stranim jezikom. Prema Silić (2007), potrebno je razlikovati proces usvajanja materinskog jezika, drugog jezika i proces usvajanja stranoga jezika.

Kao što je spomenuto u prijašnjim poglavljima, prvih šest godina života imaju presudnu važnost u razvoju jezika. Mala djeca su izrazito sposobna za učenje jezika. Već od rođenja sposobna su prepoznati razlike u glasovima svih jezika. Djeca predškolske dobi uče jezike zadivljujućom brzinom koju kasnije više nikada neće imati a oko sedme godine, sposobnost usvajanja novih jezika je sve slabija (Apel, Masterson, 2004; Silić, 2007).

5.1. Materinski i strani jezik i djeca predškolske dobi

Prije nego nauče materinski jezik, djeca prvo slušaju i istražuju govor odraslih a zatim glasove, slogove i riječi uključuju u vlastitu sintaksu. „Djetetov mozak stvara odvojene sheme za svaki pojedini jezik“ (Apel, Masterson, 2004; str. 141). Djeca traže korijen riječi a zatim dodaju vlastite sufikse i prefikse i tako stvaraju nove riječi. Isto se događa s materinskim i sa stranim jezikom (Apel, Masterson, 2004; Silić, 2007).

Mnogi roditelji su u dilemi, kada je pravo vrijeme da njihova djeca krenu s učenjem stranog jezika. Govor se od ranog djetinjstva uči spontano, bez izravnog poučavanja i stoga je za djecu korisno ako su već od rane dobi izložena stranom jeziku. Istraživanja stručnjaka koji se bave lingvistikom pokazuju ako je govorno-jezični razvoj uredan, nema potrebe čekati polazak u školu da bi se krenulo s učenjem stranog jezika. U toj dobi djeca su sposobna oponašati ispravan izgovor i sposobna su ga usvojiti bez stranog akcenta. Na jezičnim testovima sposobna su ostvariti rezultate jednake izvornim govornicima. Učenje stranog jezika u dobi do sedme godine može dodatno poticati cjelokupni razvoj a i poznavanje više jezika će svakako biti od velike koristi u budućnosti. Kako bi djeca usvojila strani jezik, treba im pružiti što više situacija u kojima će imati priliku čuti strani jezik ali treba ih i poticati da se sami služe stranim jezikom. Pri učenju stranog jezika važno je koristiti primjeren materijal koji možemo pronaći u multimedijском sadržaju. Edukativni materijali kojima se služimo kod usvajanja stranog jezika, svakako trebaju biti prilagođeni djeci. Apel i Masterson (2014) navode „Tell me more“

kao odličan računalni program za usvajanje stranog jezika djece predškolske dobi (Apel, Masterson, 2004; Devčić, Fišer, 2023; Silić, 2007).

Rano usvajanje stranih jezika djeluje na pozitivan stav o različitostima drugih naroda. Djeca odrastaju sa spoznajom o različitostima i tolerantniji su u prihvaćanju tih različitosti te u starijoj dobi imaju šire vidike. „Djeca koja započnu s učenjem stranog jezika u ranoj dobi, osim usvajanja dobra izgovora, bolje razumiju svoj vlastiti jezik jer postaju svjesna postojanja jezika kao fenomena“ (Silić, 2007; str. 38).

Svakodnevne životne situacije kao što su presvlačenje, zadovoljavanje higijenskih potrebe, dolazak u vrtić itd., od velike su važnosti za učenje materinskog i stranog jezika. U navedenim situacijama ostvaruju se mnoge interakcije i komunikacija kroz koju dijete može povezati geste i neverbalne znakove s izgovorom (Silić, 2007).

Silić (2007) je provela istraživanje u Dječjem vrtiću Potočić u Zagrebu. Istraživanje je bilo usmjereno na usvajanje jezika u mješovitoj skupini. Zaključeno je kako u učenju stranog jezika iznimnu važnost ima upotreba multimedije. Važno je znati da takvi sadržaji ne mogu zamijeniti izravnu komunikaciju licem u lice (Devčić, Fišer, 2023).

Provode se razna istraživanja o prednostima i nedostacima upotrebe medijske tehnologije u dječjim vrtićima. Neke od prednosti koje se navode su omogućen razvoj logičkih vještina putem računala, razvijanje vještina rješavanja problemskih situacija, poticanje usvajanja materinskoga i stranog jezika i poboljšanje pamćenja (Devčić, Fišer, 2023)

Postoje dječji vrtići u kojima se provode organizirani tečajevi nekog stranog jezika. Djeca u vrtiću usvajaju strani jezik na različite zabavne načine. Kao što usvajaju materinski jezik u formalnom i neformalnom okruženju, tako mogu usvajati i strani jezik. Poučavanje materinskog ali i stranog jezika započinje kroz igru a kvalitetan multimedijски sadržaj može djelovati motivirajuće. Odgajatelji su dužni osigurati dovoljno vremena za igru i aktivnosti na stranome jeziku. Igra ostavlja pozitivan utjecaj na dječji razvoj. Kad je riječ o igri s ciljem učenja materinskog i stranog jezika, igru započinje odgajatelj, a zatim ju nastavljaju djeca. Odgajatelj se priključuje ako postoji potreba. Izmjenjuje se igra pod vodstvom djece i pod vodstvom odgajatelja. Dolazi do ponavljanja, vježbanja i ovladavanja riječima materinskoga i stranog jezika (Devčić, Fišer, 2023; Silić, 2007).

Pjesme i brojalice se smatraju jednim od pogodnih načina pomoću kojih se djeci mogu približiti strani jezici. U predškolskim ustanovama, jedan od oblika usvajanja jezika je kroz razne pjesmice. Ovakve aktivnosti potiče odgajatelj a za provedbu se često koristi raznim oblicima medijske tehnologije kao što su računalo, radio ili televizija. Pjesme utječu na govorni i jezični razvoj kod materinskog i stranog jezika a nakon prvog slušanja je potrebno pojasniti nepoznate riječi kako bi ih dijete brže usvojilo. Prilikom slušanja dijete izvodi različite pokrete poput cupkanja i okretanja oko sebe. Pokrete veže uz tekst i tako usvaja jezik. Tako se igraju i kroz igru uočavaju jezične strukture, vježbaju izgovor glasova a i rječnik potaje bogatiji.

Silić (2007), spominje primjer djevojčice Hane koja je najbolje učila engleski kroz ples i pokret. Služila se kazetom pomoću koje je uočila poznate riječi i tražila je objašnjenje za nepoznate. Uzastopnim slušanjem iste pjesme dodavala je pokrete koji su se mogli povezati s riječima. Djeca su je sa zanimanjem pratila i zajedno su učili (Devčić, Fišer, 2023; Silić, 2007).

„U predškolskoj dobi učenje stranoga jezika ima nekoliko ciljeva: međukulturnost, znanje stranoga jezika blisko izvornom govorniku, povećan spoznajni razvoj, stvaranje pozitivnih stavova o učenju jezika i o učenju općenito te visok stupanj motivacije za nastavak učenja stranoga jezika“ (Devčić, Fišer, 2023; str. 116). Dijete učeći strani jezik, uči o kulturi naroda koji su govornici toga jezika.

Mnoge hrvatske obitelji žive u inozemstvu. Preseljenjem se djeca susreću s poteškoćama u privikavanju na stranu jezičnu okolinu. Cilj je postići da djeca ne zaborave materinski jezik ali da jednako dobro ovladaju stranim jezikom kako bi bili uspješni u komunikaciji s lokalnim stanovništvom. Pitanje koje si mnogi postavljaju je kako to postići. Pitanje je i kako razvijati jezične vještine kod djece koja su rođena u dvojezičnoj obitelji, kada majka i otac ne govore istim materinskim jezikom. U toj situaciji dijete ima dva materinska jezika. Izloženost dvama jezicima djeci ne stvara velike probleme i djeca su ih sposobna odvojiti. Kako bi najbolje poticali djetetov govorno-jezični razvoj potrebno je slijediti nekoliko odrednica: svaki član obitelji trebao bi se opredijeliti za jedan jezik na kojem će komunicirati s djetetom. Ne smije miješati dva jezika sve do pete ili šeste godine. Ako je dijete iz dvojezične obitelji, gdje je majka Hrvatica, a tata Francuz, majka može razgovarati na hrvatskom a tata na francuskom. Ne preporučuje se da se roditelj u jednim situacijama služi hrvatskim jezikom a u drugima francuskim. Ako se pridržava pravila dijete će do šeste godine jednako dobro poznavati oba jezika i bit će mu jasne granice između jezika. Nakon šeste godine nije potrebno stvarati granice u komunikaciji (Apel, Masterson, 2004; Silić, 2007).

„U malog djeteta se od rođenja u mozgu formira shema određenog jezika (fonetičke specifičnosti, gramatička struktura i dr.). Ako je dijete zdravo i nema teškoća u razvoju, u stanju je jednako kvalitetno stvoriti dvije odvojene sheme dvaju različitih jezika, odnosno istodobno ovladati tim jezicima“ (Apel, Masterson, 2004; str. 144).

Ako obitelj živi u inozemstvu i želi da dijete ne zaboravi materinski jezik ali da ovlada i jezikom kojim se služi stanovništvo, rješenje je da oba roditelja komuniciraju s djetetom na materinskom jeziku ali da dijete pošalju u vrtić ili školu u kojem se služi lokalnim jezikom. Djetetu koje je urednog razvoja bit će dovoljna svakodnevna komunikacija s lokalnim stanovništvom, kako bi naučilo strani jezik. Dijete će vjerojatno brže ovladati stranim jezikom od samih roditelja. Ako se u ranoj fazi ne drži pravila da se jedan član služi jednim jezikom u komunikaciji s djetetom, dijete neće razlikovati jezike i početak će ih miješati. Slagat će rečenice u kojima će miješati riječi iz dva jezika. Roditelj treba izabrati komunikaciju samo na onom jeziku koji savršeno poznaje jer dijete će naučiti jezik upravo tako kako ga čuje. Zato je važno da dijete ima pravilan uzor. Ako dijete kod kuće govori hrvatski a vani se služi njemačkim ili nekim drugim jezikom, za očekivati je da će dijete bolje ovladati drugim jezikom jer izvan kuće se nalazi u bogatijem jezičnom okruženju. Kako dijete ne bi zaostalo s hrvatskim, potrebno je svakodnevno bogatiti komunikaciju na hrvatskom jeziku. Važno je pričati djetetu o širokim temama i puno mu čitati književna djela.

Treba imati na umu da kod djece koja od rođenja usvajaju dva jezika, razvoj govora može biti sporiji od jednojezičnih vršnjaka. Do sedme godine će se sve normalizirati, a dijete će biti u prednosti zbog poznavanja više jezika. Kod djece koja imaju predispozicije za nastanak mucanja, rana dvojezičnost može djelovati poticajno na razvoj mucanja. Kod takve djece treba pričekati do treće godine s uvođenjem drugog jezika. Tada se više ne govori o istodobnom učenju dvaju jezika. Neka djeca stvore granicu između jezika kojim se služe kod kuće i kojim se služe u igri s drugom djecom i na ulici. Nakon povratka u domovinu mogu imati problema u igri s drugom djecom. Radi se o tome da nisu stvorili iskustvo komunikacije s djecom na hrvatskom jeziku. Rješenje je upisati dijete u sportski klub ili sličnu organizaciju gdje će stvoriti iskustva komunikacije s djecom na materinskom jeziku (Apel, Masterson, 2004).

Veliku važnost za učenje stranog jezika ima digitalna kompetencija. Smatra se jednom od važnijih kompetencija za djecu rane i predškolske dobi ali i za djecu školske dobi. Kao i u dječjim vrtićima, u školama zamjećuju važnost medijske kompetencije kao ključne za život (Devčić, Fišer, 2023; Müller, 2022).

5.2. Materinski i strani jezik i djeca školske dobi

Smatra se da je tehnološka revolucija snažno utjecala na odgojno-obrazovni sustav. Pri planiranju odgoja i obrazovanja, važno je uzeti u obzir stalan rast tehnološke upotrebe. Kad je riječ o izvođenju nastave, tradicionalni model koji se provodi licem u lice i u kojem se ne koristi informatičko-komunikacijska tehnologija, ne smatra se poželjnim oblikom izvođenja nastave. Učenici su pasivni primatelji znanja i prisiljeni su sjediti i slušati učitelja. Ovakav oblik nastave često rezultira nezadovoljstvom učenika. Autorica Müller (2022), navodi kako hibridni model učenja predstavlja rješenje problema karakterističnih za tradicionalne oblike učenja. U hibridnom modelu učenja, kombiniraju se prednosti tradicionalnog izvođenja nastave i izvođenja nastave s pomoću informacijsko-komunikacijske tehnologije. Ovaj model učenja se smatra trenutno najefikasnijim oblikom učenja. Da bi informacijsko-komunikacijska tehnologija mogla upotpuniti nastavu stranih jezika, učitelji moraju posjedovati potrebne kompetencije. U nastavi stranih jezika potrebno je staviti naglasak na učenike i njihove interese. Učenici postaju aktivni sudionici u procesu odgoja i obrazovanja (Devčić, Fišer, 2023; Müller, 2022; Velički, 2006).

„Služeći se dakle informacijsko-komunikacijskom tehnologijom, u za to primjerenim situacijama učenja, oni samostalno prikupljaju informacije iz različitih izvora te aktivno rješavaju probleme, gradeći na taj način nove spoznaje i razvijajući različite vještine“ (Müller, 2022; str. 171).

Djeca danas imaju sve veću mogućnost za usvajanje stranog i materinskog jezika u izvanškolskom, neformalnom okruženju. Neformalno okruženje uključuje postizanje jezičnih kompetencija neovisno o školama i formalnom obrazovanju. Neminovna je činjenica da neformalno okruženje formira doticaj s medijima (Šegvić, 2019). Mediji kao što su film, glazba, časopisi, reklame imaju važnu ulogu u učenju stranih jezika i dio su materijala u teoriji nastave stranih jezika (Berkec, 2012). Jezik koji je dominantan u medijima i u životima školaraca diljem svijeta je engleski jezik. Pristupačnost i važnost engleskog jezika u konstantno je rastu (Šegvić, 2019). Engleski je u većini slučajeva prvi strani jezik koji se uči u školama i već dulje vrijeme se smatra svjetskim jezikom (Kolega, 2015). Online igrice također doprinose upotrebi engleskog jezika. Dvosmjernom komunikacijom u igricama razvija se produktivno znanje rječnika. Takvi uvjeti vode do nenamjernog usvajanja stranog jezika kod školaraca što im pomaže kod usvajanja gradiva na nastavi stranog jezika u školi. Zbog učestale izloženosti stranom jeziku određeni učenici usvajaju strani jezik spontano kao i materinski. Takvi učenici u razredu imaju

naprednije jezične kompetencije od djece koja su u svojoj okolini manje izložena stranom jeziku. Često izlaganje engleskom jeziku kroz medije dokazano, pozitivno utječe na ocjene kod hrvatskih školaraca u nastavi Engleskog jezika. U nastavi stranih jezika neophodna je upotreba različitih materijala, medija i nove tehnologije. Medijima se kroz kombinaciju teksta i slike svjesno ili nesvjesno usvaja jezik. U hrvatskoj se koristi titlovani prijevod koji kao audiovizualni materijal pojednostavljuje slušnu obradu i predstavlja snažan alat za učenje jezika. Svako usvajanje jezika sačinjava usvajanje gramatika i vokabulara i usvajanje jezičnih vještina čitanja, pisanja, slušanja i govorenja. Kod usvajanja engleskog kao stranog jezika u školskoj dobi, velika je važnost vokabulara i smatra se da kvaliteta učenja jezika na početku školovanja znatno utječe na kvalitetu daljnjeg procesa učenja. Često bogatstvo rječnika čini razlike u jezičnoj kompetenciji. Smanjeni vokabular stvara veće zapreke prilikom komunikacije od smanjenih gramatičkih vještina. Učenici često iz konteksta zaključuju koje je značenje novih riječi. Jezični kontekst koji pružaju mediji stvara jedinstvene interaktivne situacije i prirodnije od onih koje se nude na nastavi (Šegvić, 2019).

U nastavi engleskog i talijanskog jezika koristan materijal je animirani film „Mali princ“ režisera Marka Osborna. Zbog univerzalnih poruka i slojevitosti priče pogodan je za sve dobne skupine. Kako bi se zainteresiralo učenika za suradnju treba ga motivirati načinom na koji će se prezentirati sadržaj. Film je medij koji djeca jako vole i izrazito im je blizak. Upotreba filma kod učenja jezika veoma motivira djecu. Korištenjem filma učenici uče jezik i razvijaju jezične kompetencije. Budući da je film blizak djeci, rado sudjeluju u nastavi i razgovoru. Treba voditi računa da je povezan s temom koja se obrađuje i da se ne koristi samo za zabavu (Čirić, Barbarić, 2019).

Osnovna ideja e-učenja je mogućnost bržeg i efikasnijeg učenja s pomoću različitih sustava i alata. Tako se stvaraju nove mogućnosti usvajanja znanja (Müller, 2022). U učenju stranih jezika diljem svijeta koristi se aplikacija Duolingo koja daje mogućnost učenja 23 različita jezika. Može se koristiti bilo kada i bilo gdje a njome se mogu koristiti i učitelji u nastavi jezika. Sadrži 58 različitih tematskih jedinica s vježbama slušanja, govorenja i višestrukog odabira. Moguće je vidjeti pogreške i pratiti napredak u učenju jezika (Miletić, 2019).

Istraživanjima je dokazano da je videouradak medij koji se smatra jednim od prikladnih nastavnih sredstava koje potiču zanimanje učenika za učenje njemačkog jezika s ciljem

samostalne upotrebe njemačkog kao stranog jezika. YouTube sadrži mnoge videouratke koje je moguće primijeniti u nastavi stranih jezika ali i nastavi općenito.

„Učenje uz videouratke omogućava zabavniji i spontaniji pristup ciljnom jeziku jer učeniku daje mogućnost i poticaje za izražavanje vlastitih emocija, mašte, iskustava i znanja, što povećava motivaciju za bavljenje nastavnim sadržajem i razvijanje jezičnih vještina“ (Berkec, 2012: str. 244).

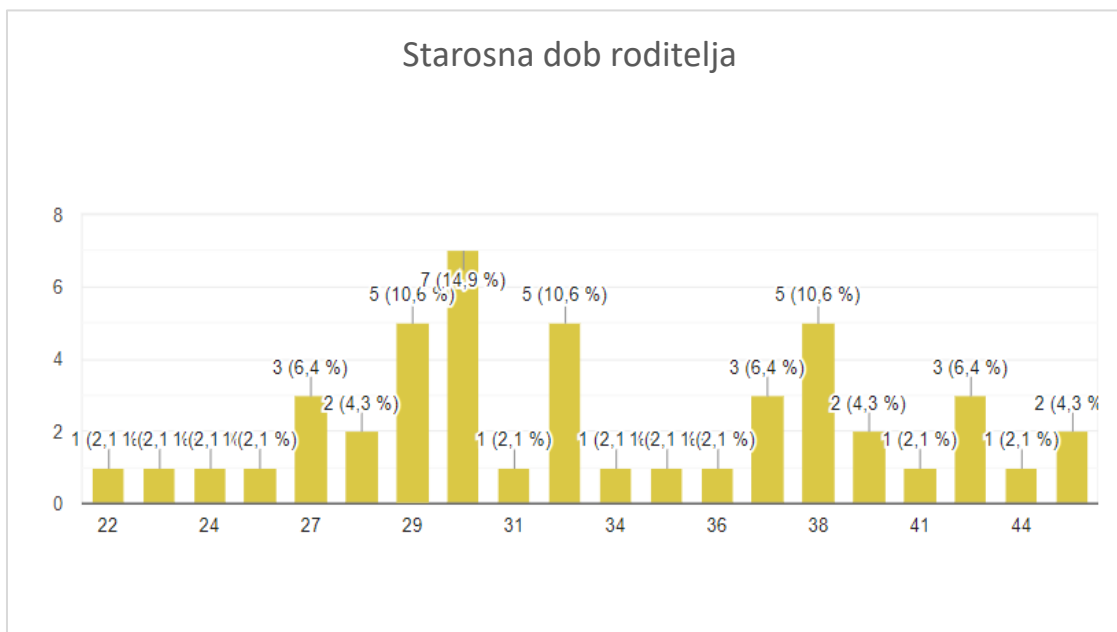
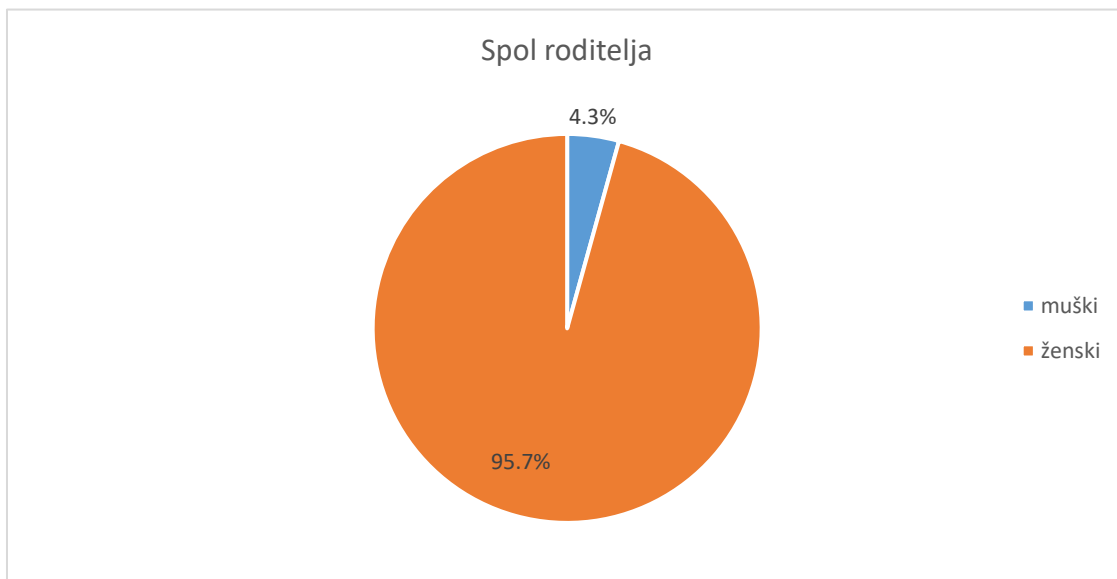
Novinski članak i časopis su medij koji su danas sve manje u upotrebi ali i dalje su korisno sredstvo u nastavi stranih jezika i dopuna su udžbeniku. Učenici pomoću njih razvijaju jezične vještine, proširuju vokabular, ponavljaju gramatičke strukture i nadograđuju kompetencije za razgovor o mnogim temama. Teme aktualne u novinskim člancima potiču učenike na kritičko razmišljanje i iznošenje vlastitog stava i pritom je engleski sredstvo komunikacije među učenicima. Važno je da novinski članci i časopisi nisu prezahtjevni za djecu i da je tematika prikladna dobi djece. Jedna od mogućnosti rada je da svi učenici rade na istom članku, a učitelj stavlja naglasak na razvoj jezičnih vještina s ciljem komunikacije na engleskom jeziku (Ćirić, Jelovčić, 2008; Lovrović, 2010).

Kako bi se učenici što bolje upoznala s kulturom nekog naroda, koriste se različiti materijali. Komunikacija s izvornim govornicima stranog jezika pospješuje upoznavanje strane kulture točnije omogućuje jezičnu i kulturnu interakciju. Kolega (2015), spominje Američki kutak kao kulturno-informatički centar koji stavlja naglasak na engleski jezik i organizira programe o američkoj kulturi. Radi se o međunarodnom projektu koji djeluju diljem svijeta ili kao samostalna organizacija ili u sklopu knjižnica i kulturnih centara. Američki kutak Zadar nudi mnoge časopise, knjige i multimedijски sadržaj na engleskom jeziku koji se može koristiti kao nastavni materijal u školama (Kolega, 2015).

6. METODOLOGIJA

6.1. Sudionici istraživanja – opis uzorka

U istraživanju je sudjelovalo 47 roditelja od čega je 95,7 % žena i 4,3 % muškaraca. Starosna dob ispitanika kreće se od 22 do 44 godine. Prema dobivenim rezultatima 17 roditelja to jest 36,2 % imaju završeno srednjoškolsko obrazovanje. Jednak je broj ispitanika s visokom stručnom spremom a 27,7 % ispitanih ima višu stručnu spremu (graf 1: Spol roditelja; graf 2: Starosna dob roditelja).

6.2 Postupak istraživanja

U ovome radu online anketom je provedeno istraživanje o navikama djece u interakciji s medijskim sadržajima i o izloženosti djece medijima iz perspektive roditelja. Radi se o anonimnoj anketi koju sam slala roditeljima putem e-maila i Facebooka. Na kraju sam kvalitativno obradila podatke u obliku postotaka.

6.3. Cilj i problemi istraživanja

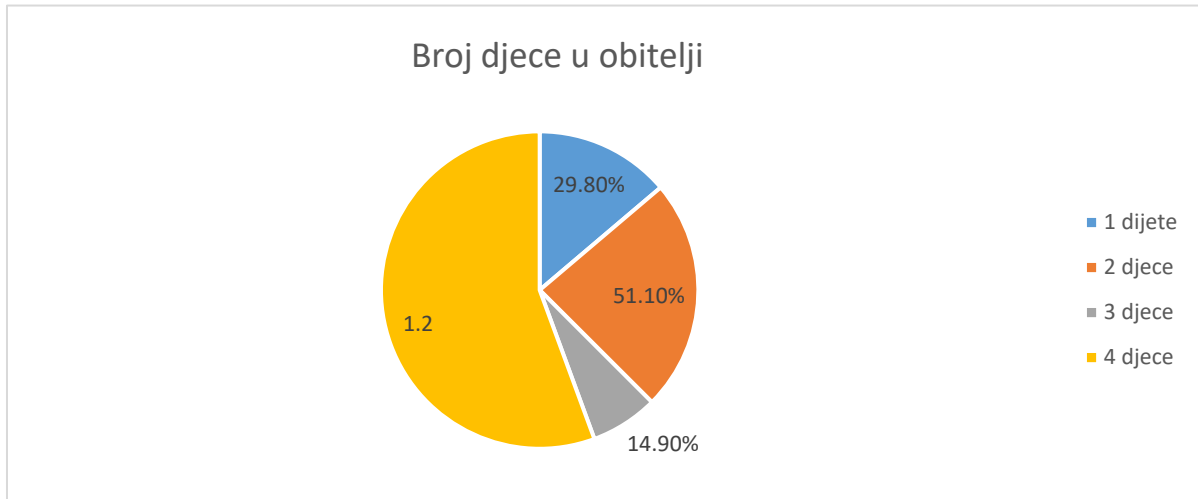
Cilj provedenog istraživanja je otkriti kakav je utjecaj medija na djecu s roditeljskog gledišta. Postavljaju se pitanja kojim medijskim sadržajima su djeca najviše izložena i uolikoj mjeri. Želi se saznati uolikoj mjeri su roditelji svjesni utjecaja medija na govorno-jezični razvoj djece i koliko sudjeluju u izloženosti djece medijima.

6.4. Opis instrumenta istraživanja

Anketa je u potpunosti anonimna i sastoji se od 21 pitanja mješovitog tipa. U većini pitanja ponuđeni su odgovori a u nekim pitanjima ispitanici imaju mogućnost sažeto iznijeti vlastito mišljenje. U prvom dijelu upitnika nalaze se pitanja vezana uz ispitanike. Zatim se ispituje mišljenje roditelja o izloženosti njihove djece različitim vrstama medija. U kojoj mjeri smatraju da je njihovo dijete izloženo određenom mediju a zatim i koliko je sati u danu izloženo navedenoj vrsti medija. Ispituje se kakvim sadržajima je dijete najviše izloženo putem televizije. Pomoću skale s kategorijama od 1 do 5, ispituje se u kojoj mjeri roditelji smatraju da televizija utječe na jezični razvoj njihove djece. Pomoću skale se ispituje i u kojoj mjeri roditelji smatraju da su njihova djeca, pomoću televizije usvojila nove riječi i izraze. 1 – uopće se ne slažem, 5 – u potpunosti se slažem. Ispitanicima je pružena mogućnost iznijeti konkretne riječi i izraze koje su djeca usvojila putem televizijskog sadržaja. Slijede pitanja vezana uz korištenje interneta. Koncipirana su kao i prethodna pitanja vezana uz televizijski sadržaj. Za sami kraj ispitanicima je pružena mogućnost samostalno napisati nešto što smatraju važnim vezano uz ovu temu, a nije obuhvaćeno upitnikom ili iznijeti vlastito mišljenje o ovoj temi.

6.5. Rezultati istraživanja

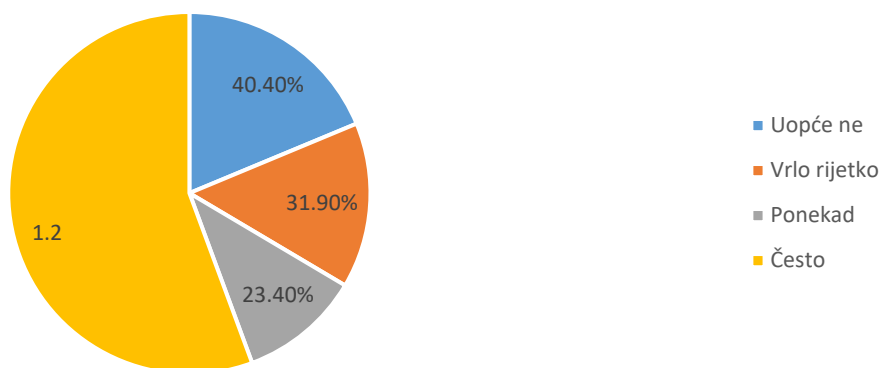
Prema rezultatima istraživanja najviše roditelja ima dvoje djece, čak njih 51,1 %. 28,1 % ispitanih ima jedno dijete. Troje djece ima 14,9 % ispitanih roditelja a samo je jedan roditelj s četvero djece što čini 2,1 % od ukupnog broja ispitanih (graf 3: Broj djece u obitelji).

Od ukupnog broja djece ispitanika, jedno dijete je s 19 mjeseci starosti što čini 1,6 %. Isti je rezultat i s djecom koja imaju tri i pol i sedam godina. 3,2 % djece ima devet, deset, jedanaest i šesnaest godina. Djeca u dobi od dvanaest godina čine 4,3%. 4,8 % je djece u dobi od 18 mjeseci. Šestogodišnjaci čine 8,1 %. Dvogodišnja djeca čine 9,7%. 12,9 % djece su četverogodišnja djeca. Djeca u dobi od pet godina čine 19.4 % od ukupnog broja djece.

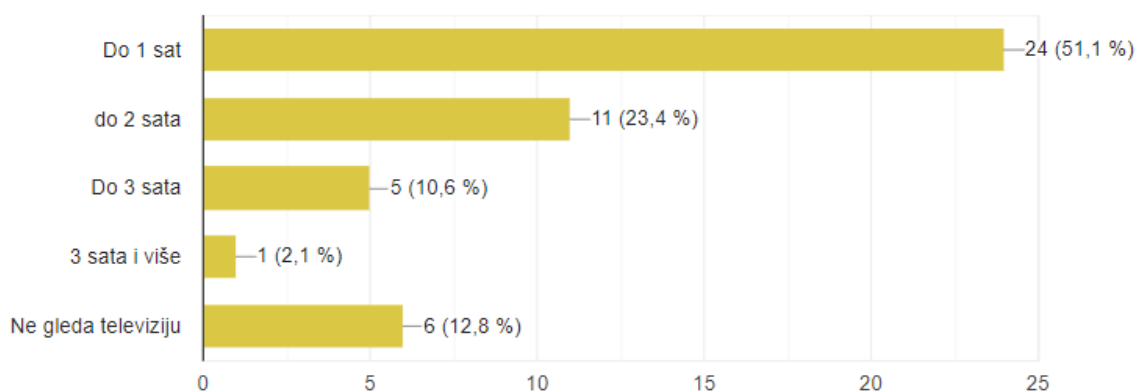
Prema rezultatima istraživanja, kako je i očekivano, većina djece vrlo rijetko ili gotovo nikada ne koristi novine i strip dok se njih samo 4,3 % često koristi ovim vrstama medijskog sadržaja (graf 4: Koliko se koriste novinama i stripom).

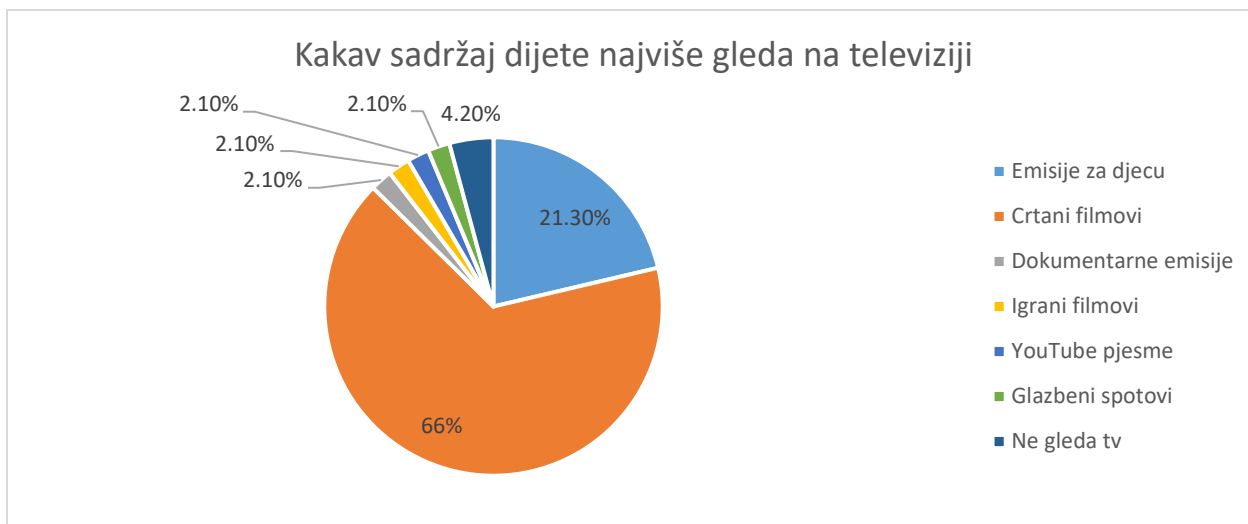
Koliko se koriste novinama i stripom

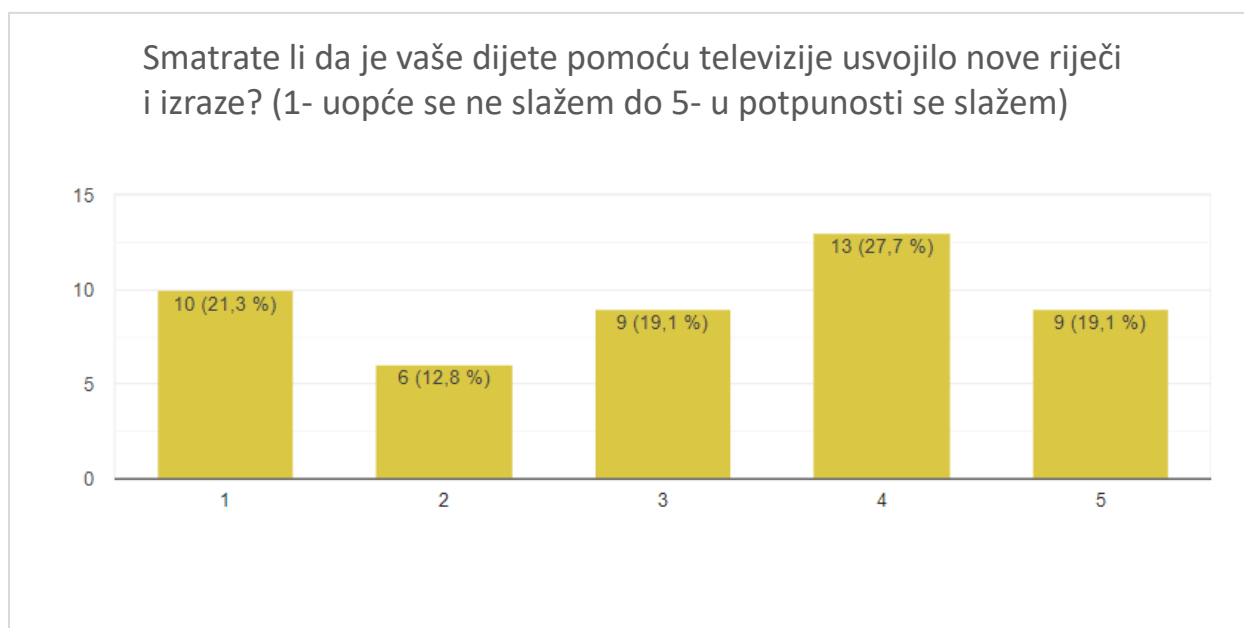
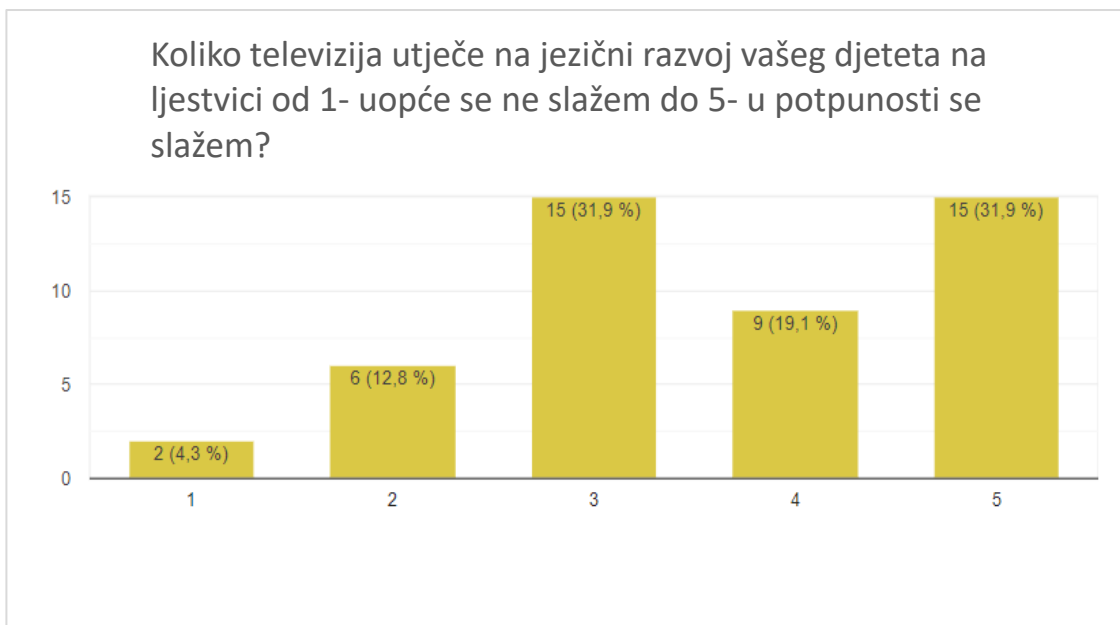
Najčešće se koriste televizijom. Usprkos tome velik broj ispitanih navodi kako se njihova djeca samo ponekad koriste televizijom. Polovica ih pred televizijom provodi do jedan sat i najčešće gledaju crtane filmove. Crtani filmovi često ne potiču na izravnu komunikaciju a prema Apel i Masterson (2004), djeca najbolje usvajaju jezik u uzajamnim interakcijama. Pitanje je jesu li crtani filmovi primjereni dobi djece i koliko je prikladan sadržaj. Kod dokumentarnih spotova, glazbenih emisija, YouTube pjesama i djece koja uopće ne gledaju televiziju, u rezultatima ankete nalazi se po jedno dijete (graf 5: Koliko vremena dijete provede pred televizijom; graf 6: Kakav sadržaj dijete najviše gleda na televiziji).

Koliko vremena dijete provede pred televizijom

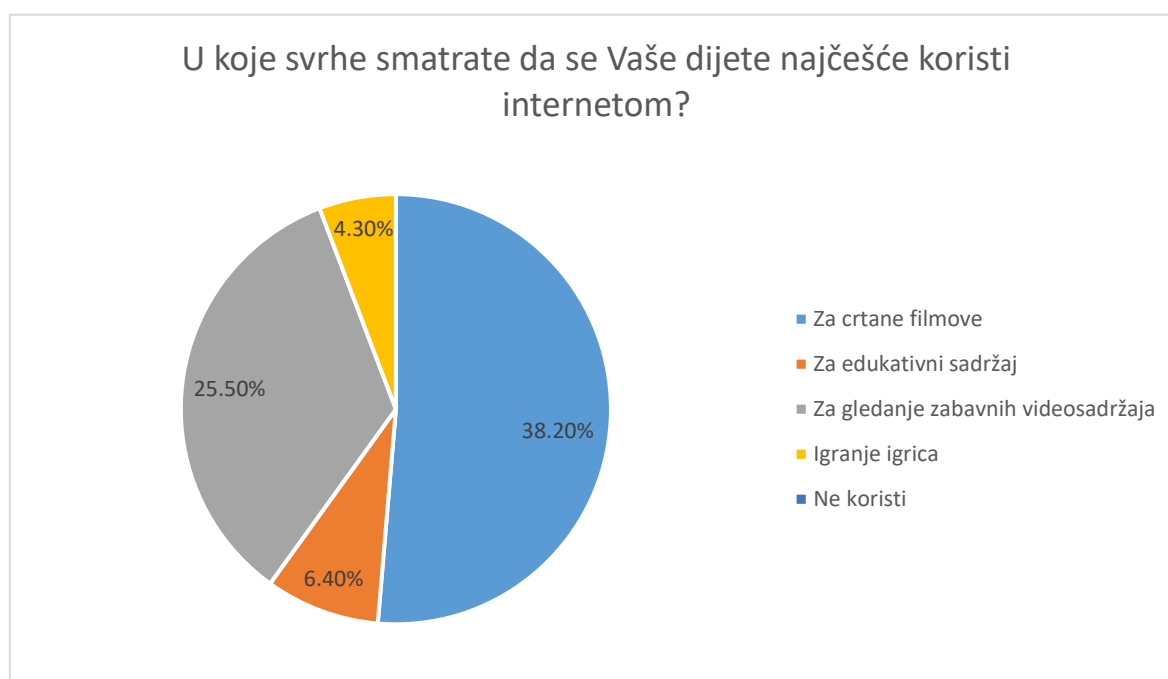
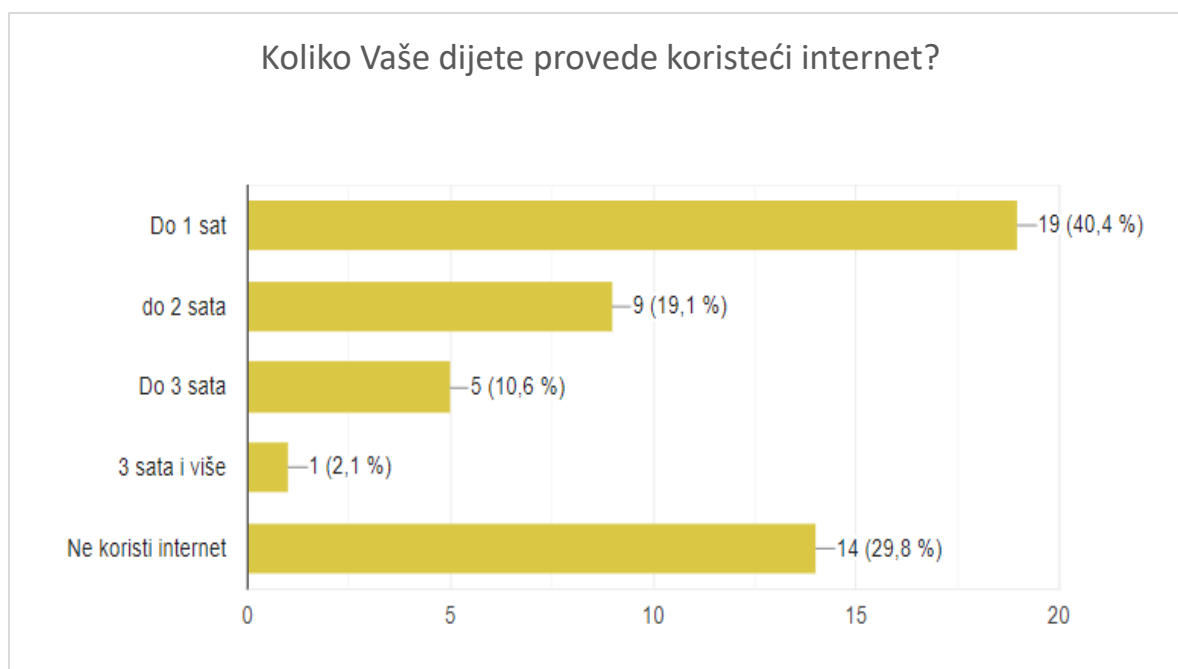

Većina roditelja smatra da televizija utječe na jezični razvoj njihove djece a samo dvoje roditelja se uopće ne slaže s ovom tvrdnjom. Djeca čiji se roditelji ne slažu s ovom tvrdnjom, mlađa su od godinu dana. Prema Grela, Krčmar i Lin (2014), nedovoljno je istraživanja koja se bave usvajanjem novih riječi putem televizije kod vrlo male djece. Usprkos tome poznato je da djeca već od prvih dana usvajaju nova znanja promatrajući svoju okolinu. Usprkos tome većina roditelja smatra da su njihova djeca, koristeći se televizijom usvojila nove riječi i izraze. Ispitanici su imali mogućnost navesti konkretne izraze i riječi koje su njihova djeca usvojila putem televizijskog sadržaja. Među najčešćim odgovorima se našao engleski jezik i općenito strani jezik a navedeni su i izrazi poput *thank you, yes, no, baby, ice cream*. Djeca su usvojila i mnoge riječi materinskoga jezika. (hladnjak, organizam, nevolja, sebično, heroj i mnoge druge). Televizija ih je poučila bojama, brojevima, glasanjem životinja a služi im i kao medij pomoću kojega su usvojili i nazive mnogih gradova i zemljopisne činjenice. Jedan od ispitanika smatra kako je njegovo dijete postalo elokventnije koristeći se televizijom. Navedeni rezultati potkrepljuju pozitivne teorijske aspekte utjecaja medija o kome govore mnogi autori spomenuti u ovome radu (graf 7: Koliko televizija utječe na jezični razvoj vašeg djeteta na ljestvici od 1 do 5; graf 8: Smatrate li da je vaše dijete pomoću televizije usvojilo nove riječi i izraze?)

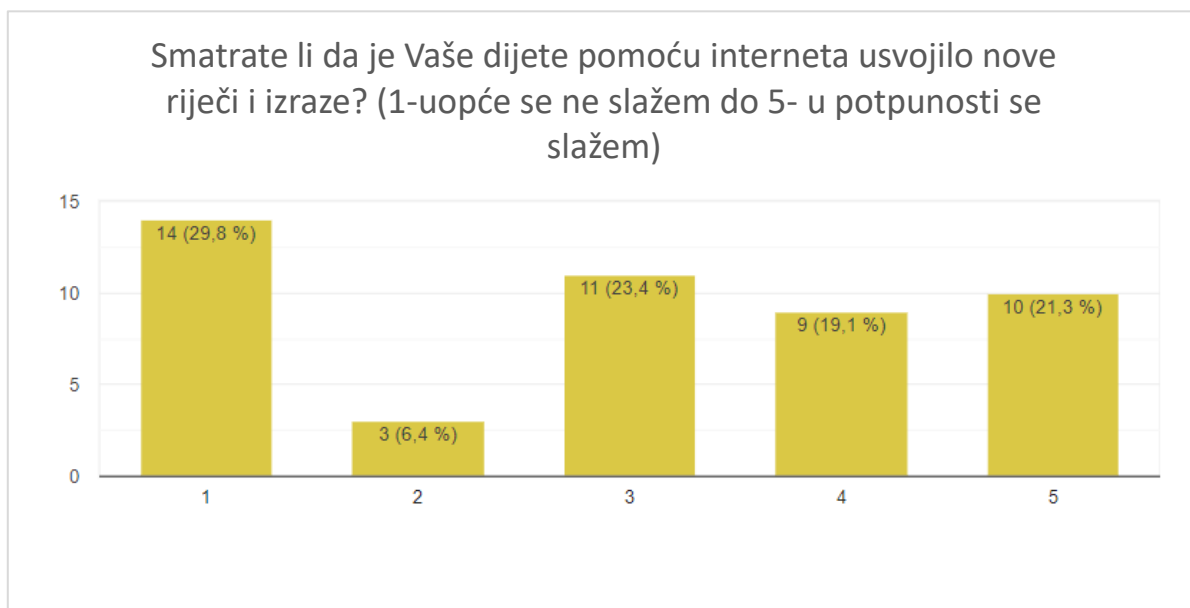
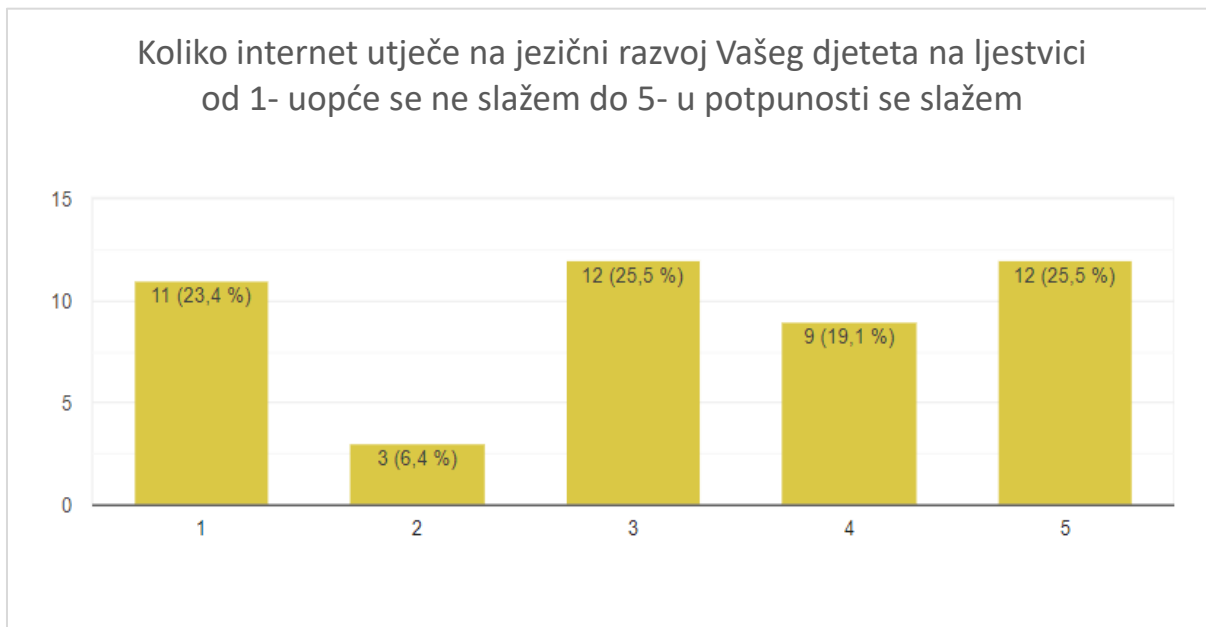

Kada je riječ o internetu 29,8 % se njime služi često a gotovo jednak postotak, 23,4 % se njime uopće ne koristi. Kao što je i kod televizije, većina djece se internetom služi za gledanje crtanih filmova (36,2 %). Slijede ispitanici čije se djeca uopće ne koriste ovim medijem (27,7 %). Izrazito mali broj, samo troje djece, putem interneta gleda edukativne emisije a najmanje je onih čija djeca internet koriste za igranje igrica (graf 9: Koliko Vaše dijete provede koristeći Internet?; graf 10: U koje svrhe smatrate da se Vaše dijete najčešće koristi internetom?)

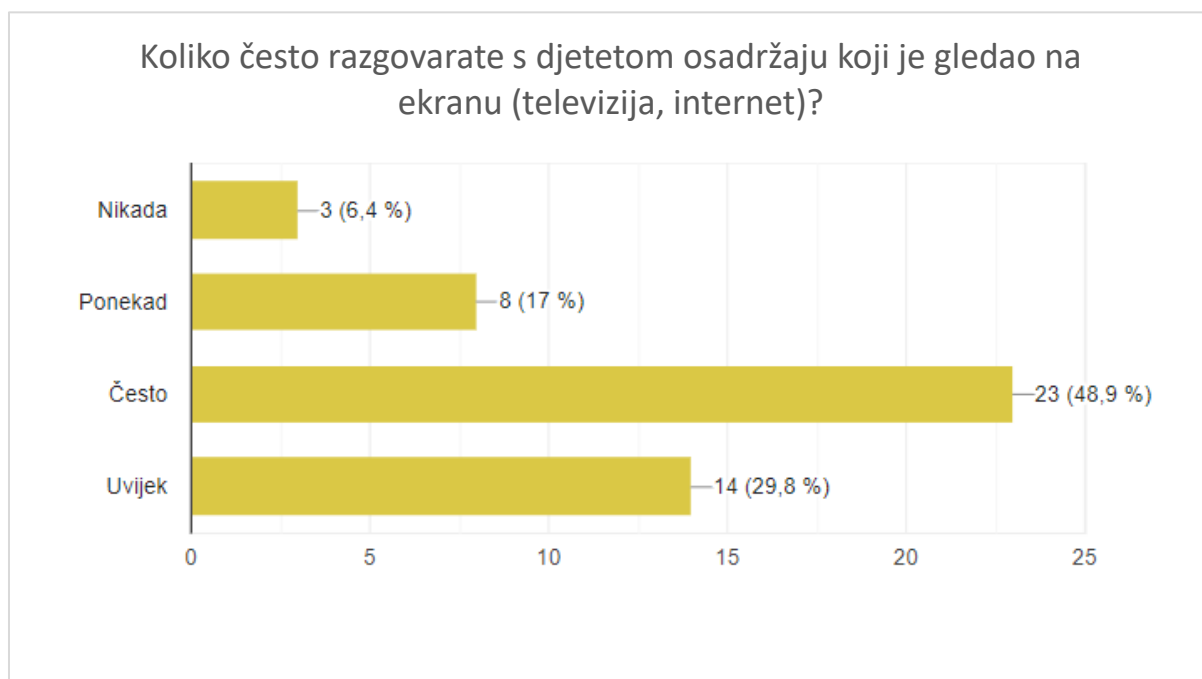
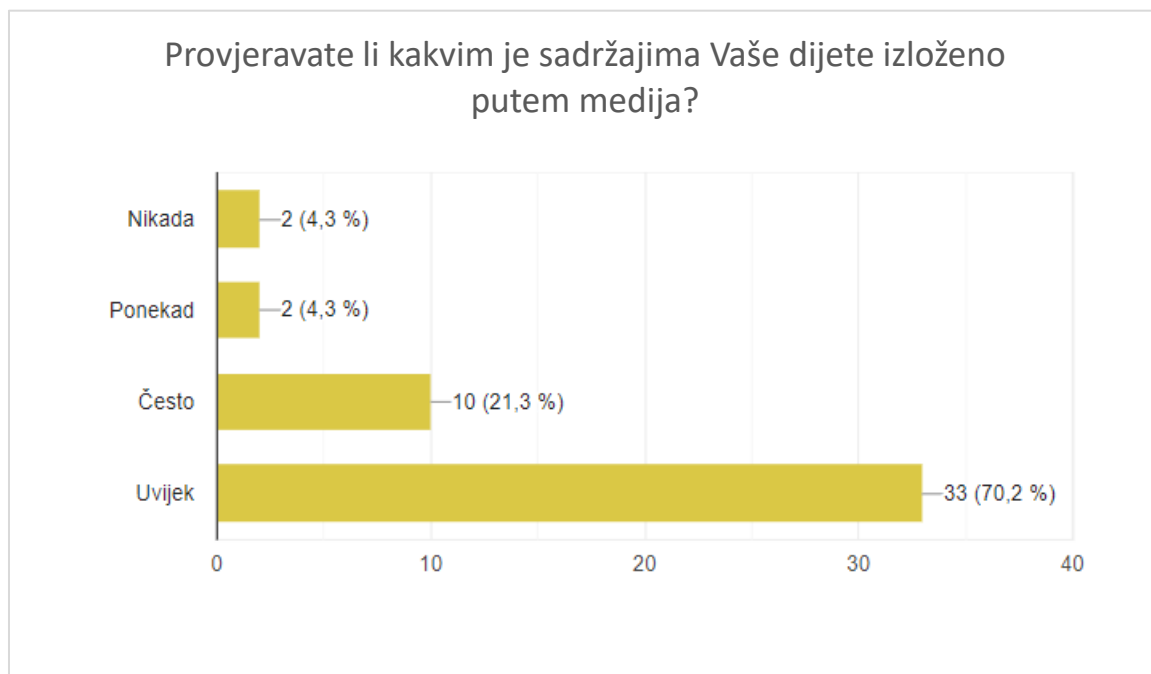
Jednak je broj ispitanika koji smatraju da internet utječe na jezični razvoj njihove djece i onih koji se djelomično slažu s ovom tvrdnjom (25,5 %). Najveći je postotak roditelja koji se ne slažu s tvrdnjom da je njihovo dijete putem interneta usvojilo nove riječi i izraze (29,8 %). Unatoč tome, kada je ispitanicima pružena mogućnost da navedu konkretne izraze i riječi koje su djeca naučila putem interneta, našli su se mnogi odgovori. Među najčešćim odgovorima se i ovaj put nalazi strani jezik a najčešće engleski jezik i njegov naglasak (*one for me, one for you*). Jedan od odgovora je i talijanska riječ *buongiorno* (graf 11: Koliko Internet utječe na jezični

razvoj Vašeg djeteta na ljestvici od 1 do 5; graf 12: Smatrate li da je Vaše dijete pomoću interneta usvojilo nove riječi i izraze?)

70,2 % napominje kako uvijek provjerava sadržaj kojem je dijete izloženo putem medija. S obzirom na to da se radi o predškolskoj i školskoj djeci, ovaj postotak nije na zadovoljavajućoj razini. Dvoje roditelja nikada ne provjerava medijski sadržaj svoje djece. Zabrinjavajući je mali postotak onih koji uvijek razgovaraju s djecom o sadržaju kojem su izloženi (29,8 %) ali gotovo polovica često komunicira s djecom o medijskom sadržaju (48,9

%) (graf 13: Provjeravate li kakvim je sadržajima Vaše djetete izloženo putem medija?; graf 14: Koliko često razgovarate s djetetom o sadržaju koji je gledao na ekranu?)

Ponuđena je mogućnost samostalno napisati nešto što roditelji smatraju važnim o utjecaju medija na jezični razvoj djece, a nije obuhvaćeno upitnikom ili iznijeti vlastito mišljenje o ovoj temi.

Neka od roditeljskih razmišljanja su sljedeća:

Edukativne emisije i crtici a služe za edukaciju kao npr. učenje boja, životinja, oblika, brojeva....

Ponavlja ne samo nove riječi, ali i naglaske i uče strani riječi.

Najviše utječe govor nas roditelja i odgajatelja u vrtiću, zatim pročitane priče. Puno izraza iz slikovnica koriste u govoru.

Medije kao takve zapravo ne smatram lošim načinom usvajanja jezika i može biti vrlo korisno kada se radi o ciljanim pjesmicama, pričama ili nečem trećem što pomaže usvajanju novih riječi. Međutim, ipak i s medijima treba biti oprezan i dozirati ih osobito manjoj djeci jer ekrani i prevelika izloženost istima znatno utječu na razvoj dječjeg mozga, tako da ipak pri učenju novih riječi mi radije biramo slikovnice, osobito Pina!

Koliko je prednost toliko je i nedostatak, djeca su kao spužve upijaju riječi, a u zadnje vrijeme je i sadržaj namijenjen djeci ponekad neprikladan.

Iz navedenih razmišljanja vidljiv je kritički stav i svjesnost roditelja o pozitivnom i negativnom utjecaju medijskog sadržaja o kojem govore Apel, Masterson i mnogi drugi autori spomenuti u ovome radu. Vidljiva je i roditeljska svjesnost o vlastitom utjecaju na govorno-jezični razvoj djece i važnosti u korištenju medijskim sadržajima i novom tehnologijom. Prisutna je svjesnost o postojanju neprikladnog medijskog sadržaja namijenjenog djeci. S obzirom na rezultate ispitanika vezane uz vrijeme provedeno razgovarajući o sadržajima kojima su djeca izložena i kontroliranju medijskog sadržaja, i dalje je potrebno sustavno jačati roditeljsku svijest o postojanju neprikladnog sadržaja namijenjenog djeci i njihovom utjecaju na razvoj djece.

7. ZAKLJUČAK

Kao što je u radu navedeno i potvrđeno istraživačkim djelom završnog rada, mediji su sveprisutni i dio su svakodnevnoga života djece i mladih današnjice. Djeca veliku količinu svoga vremena provedu izloženi medijskim sadržajima. Kakav će biti utjecaj medijske tehnologije na djecu, ovisi o načinu na koji se koriste. Zbog užurbanog načina života i razvoja tehnologije, nije rijetkost da mediji odgajaju djecu i da su zamjena za roditelje. Roditelji često posežu za različitim vrstama medijske tehnologije kako bi umirili djecu i medije koriste kao igračku. Potrebno je dozirati korištenje medijske tehnologije i jačati svijest kod djece, kako bi mediji pozitivno utjecali na učenje i stvaranje novih znanja a tako i na učenje jezika.

Nedovoljno je kvalitetnog sadržaja namijenjenog djeci, a rezultatima istraživačkog djela završnog rada, vidljivo je da ima roditelja koji ne provjeravaju kakvim su sadržajima njihova djeca izložena a još je manje onih koji s djecom razgovaraju i analiziraju odgledani sadržaj. Kada roditelji razgovaraju s djecom štite ih od negativnog utjecaja, a i pozitivno utječu na govorno-jezični razvoj djece. Nužno je jačati svijest kod roditelja i educirati ih kako bi bili svjesni svoje uloge u odabiru medijskog sadržaja koji će ponuditi djeci. Često roditelji nisu svjesni da su upravo oni ti koji su odgovorni za to kakav će utjecaj mediji ostaviti na djecu, odabirom sadržaja kojem će dijete biti izloženi.

S obzirom na to da su prve godine života ključne za usvajanje jezika, potrebno je dijete okružiti, uz kvalitetne medijske sadržaje i kvalitetnim ne medijskim sadržajima. Za usvajanje jezika, veliku važnost ima i komunikacija u svakodnevnim situacijama koju se često zanemaruje kao ključnu u razvoju govorno-jezičnih vještina. U koliko roditelji posjeduju znanja o razvoju jezika kod djece, medijski su pismeni i koriste ta znanja, dijete će pozitivno napredovati.

LITERATURA

- Apel, K., Masterson, J. (2004). Jezik i govor od rođenja do šeste godine. Od glasanja i prvih riječi do početne pismenosti – potpuni vodič za roditelje i odgojitelje. Lekenik: Ostvarenje.
- Berkec, S. Od Goethea preko Schuberta do Rammsteina : primjer primjene YouTubea u nastavi njemačkog jezika. // Život i škola. 58 (2012), 27(1) ; str. 244-257.
[OD GOETHEA PREKO SCHUBERTA DO RAMMSTEINA – PRIMJER PRIMJENE YOUTUBEA U NASTAVI NJEMAČKOG JEZIKA \(srce.hr\)](#)
- Bjelobrk, V. Uloga medija u procesu socijalizacije djece i adolescenata. // Magistra iadertina, 15 (1) 2020 ; str. 43-52. <https://hrcak.srce.hr/en/file/363598>
- Brodarić Šegvić, S. Neformalno usvajanje engleskog vokabulara putem medija kao neizostavan faktor uspješnosti u formalnoj nastavi engleskog kao stranog jezika = The informal acquisition of english vocabulary through media as a key factor of success in formal EFL learning. // Školski vjesnik. 68 (2019), 1 ; str. 19-47.
[Neformalno usvajanje engleskog vokabulara putem medija kao neizostavan faktor uspješnosti u formalnoj nastavi engleskog kao stranog jezika \(srce.hr\)](#)
- Ćirić, J. Primjena časopisa Adesso u nastavi talijanskoga jezika. // Strani jezici. 37 (2008), 4 ; str. 367-374. [SJ_37_4_4.pdf \(unizg.hr\)](#)
- Čirić, J., Barbarić, P. (2019). Film u nastavi stranih jezika: motivacija za učenje i zabava. Preuzeto 10. 7. 2023.: <https://www.medijskapismenost.hr/film-u-nastavi-stranih-jezika-motivacija-za-ucenje-i-zabava/>
- Devčić, M., Fišer, Z. (2003). Uloga multimedije i učenje stranoga jezika u ranoj i predškolskoj dobi. Preuzeto 10. 7. 2023.: [434855 \(srce.hr\)](#)
- Đuran, A., Koprivnjak, D., Maček, N. (2018). Utjecaj medija i uloga odraslih na odgoj i obrazovanje djece predškolske i rane školske dobi. Preuzeto 10. 7. 2023.: <https://hrcak.srce.hr/en/file/326261>
- Flego, M., Labaš, D. (ur.) (2011). Djeca medija. Od marginalizacije do senzacije. Zagreb: Matica hrvatska.

Grela, B., Kirsten, L., Krčmar, M. (2014). Can Toddlers Learn Vocabulary from Television? An Experimental Approach. Preuzeto 10. 7. 2023.:

https://www.researchgate.net/publication/255659928_Can_Toddlers_Learn_Vocabulary_from_Television_An_Experimental_Approach

Jurčić. D. (2007). Teorijske postavke o medijima-definicija, funkcije i ujecaj. Preuzeto 3. 9. 2023.: <https://hrcak.srce.hr/file/280344>

Kolega, Cathy-Th. Američki kutak Zadar kao komunikacijska platforma za jezičnu i kulturnu interakciju. // Metodčki ogledi. 22 (2015), 1(41) ; str. 41-54. [Američki kutak Zadar kao komunikacijska platforma za jezičnu i kulturnu interakciju \(srce.hr\)](http://www.srce.hr/Američki_kutak_Zadar_kao_komunikacijska_platforma_za_jezičnu_i_kulturnu_interakciju)

Kuvač Kraljević, J. (ur). (2015). Priručnik za prepoznavanje i obrazovanje djece s jezičnim teškoćama, Zagreb. (1. poglavlje)

Likierman, H., Muter, V. (2007): Pripremite dijete za školu. Zagreb : Ostvarenje

Lovrović, L. Korištenje novinskih članaka u nastavi engleskoga jezika. // Strani jezici. 39 (2010), 1/2 ; str. 103-109. [SJ_39_1-2_7.pdf \(unizg.hr\)](http://www.unizg.hr/SJ_39_1-2_7.pdf)

Miletić, N. (2019). Implementacija aplikacije dualingo u nastavi njemačkog kao stranog jezika. Preuzeto 10. 7. 2023. : [IMPLEMENTACIJA APLIKACIJE DUOLINGO U NASTAVU NJEMAČKOG KAO STRANOG JEZIKA \(srce.hr\)](http://www.srce.hr/IMPLEMENTACIJA_APLIKACIJE_DUOLINGO_U_NASTAVU_NJEMAČKOG_KAO_STRANOG_JEZIKA)

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta (MZO, 2015). Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje. Preuzeto 15. 7. 2023.: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_01_5_95.html

Müller, M. (2022) :Digitalni mediji i nastava : kontroverzama do inovacija obrazovanja = Digitale Medien und Lehre : mit Kontroversen zu Bildungsinnovationen. Zagreb : Durieux

Silić, A. (2007). Prirodno učenje stranog (engleskog) jezika djece predškolske dobi. Zagreb. Mali profesor

Velički, D. Neue Medien im Fremdsprachenunterricht und ihr Einsatz im Daf-Unterricht an kroatischen Grundschulen. // Odgojne znanosti. 8 (2006), 1(11) ; str. 229-244.
[NEUE MEDIEN IM FREMDSPRACHENUNTERRICHT UND IHR EINSATZ IM DAF-UNTERRICHT AN KROATISCHEN GRUNDSCHULEN \(srce.hr\)](#)

Izjava o izvornosti završnog rada

Izjavljujem da je moj završni rad rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

(vlastoručni potpis studenta)